

Deze tekstuitgave is vervaardigd door medewerkers van de Stichting Vrijwilligersnetwerk Nederlandse Taal o.l.v. Nicoline van der Sijs en Hans Beelen. De tekstuitgave vormt een onderdeel van de elektronische Woordenbank Nederlandse Dialecten (eWND), op www.meertens.knaw.nl/dialectwoordenboeken/

STOERE EN OLDERWETSE GRUNNEGER WOORDEN

VERDER WAT LAIDEN, GEZEGDEN, ROADSELS EN OOK HET WINSCHOTER BARGOENS

DEUR F. H. STEENHUIS K ZN

Uitgave Dekker & Huisman, Wildervank, 1978

{p.1}

TER INLEIDING

Dit boekje kan dienst doen voor degene die het Groninger dialect niet machtig is en zich vlug vertrouwd wil maken met de woorden die sterk van het Nederlands afwijken. Verder kan men er in vinden:

1. Ouderwetse woorden en uitdrukkingen. Hierbij is een o geplaatst. Een scherpe grens is echter niet te trekken, aangezien sommige woorden in een bepaald gebied geheel of vrijwel geheel in onbruik zijn geraakt, terwijl diezelfde woorden in andere gebieden nog dagelijks worden gebezigd.
2. Beroepswoorden, uiteraard veel uit de landbouw, maar ook uit andere beroepen en uit de industrie.
3. Enkele woorden die niet specifiek Gronings zijn. Dit is soms gedaan, omdat het een in onbruik geraakt woord is en dus een historische waarde heeft (b. v. stoomfiets) ofwel het is een woord dat slechts bij weinigen bekend zal zijn (b.v. hollander 2.).
4. Enkele woorden of namen uit de folklore.

Het Groninger dialect is niet overal gelijk, in totaal zijn er zelfs zeven verschillende dialecten. Zo zal een deel van de in dit boekje voorkomende woorden ook bij Groningers onbekend zijn. Toch is er van afgezien om bij elk woord te vermelden waar het gesproken wordt. Ook zijn er zeer weinig tekens boven de letters geplaatst. De praktijk heeft namelijk bewezen dat men door het plaatsen van veel toelichtende woorden (vaak afkortingen) en tekens juist het tegendeel bereikt van wat men beoogt: het wordt onoverzichtelijk en verwarrend. Het Gronings is één der Nedersaksische dialecten, terwijl het Nedersaksisch weer tot het Platduuts behoort. Dit wordt in meerdere van onze grensprovinciën gesproken en in de Duitse grensgebieden tot tamelijk ver Duitsland in.

Naar schatting wordt het Platduuts door circa 25 miljoen mensen gesproken, die elkaar zonder al te veel moeite kunnen verstaan.

Aangaande de diverse Groninger dialecten kan gezegd worden dat er in het Westerkwartier duidelijk Friese invloed is, in het Goorecht (omgeving van de hoofdstad) is Drentse invloed merkbaar. Het Hoogelandsters heeft veel oude en kernachtige woorden en uitdrukkingen, terwijl het Westerwolds nader aan het Duits verwant is dan de andere dialecten. Het Veenkoloniaal dialect wordt ook vrijwel onvervalst gesproken in de aangrenzende Drentse monden. Verderop in Drente komend spreekt men wel van het mondkers. Het is het jongste Groninger dialect.

Hoewel er door de Algemene Vereniging “Grunnen” regels voor de spelling van het Gronings zijn opgesteld, is er nog weinig eenheid te bespeuren. Vrijwel elke dialectschrijver spelt de woorden op zijn eigen manier.

Er zijn zelfs boekjes waar hetzelfde woord door dezelfde schrijver op de ene bladzijde anders is gespeld dan op een andere bladzijde.

Overigens zijn de verschillen van de ene schrijver met de andere begrijpelijk. Zo kan (en zal) er meningsverschil zijn over het wel of niet schrijven van de h. In sommige Groninger dialecten wordt ze wel uitgesproken, in andere niet. Over het algemeen wordt ze echter wel geschreven, ook in dit boekje. In bepaalde Groninger dialecten hoort men na het enkelvoud van een zelfstandig naamwoord de letter e, in andere niet. In dit boekje is dit zo opgelost: stoul e. De uitgang ig wordt in het Gronings geschreven: eg. Woorden als lopen enz. worden uitgesproken als “loop’n” doch geschreven: lopen. Alleen na een toonloze lettergreep vervalt de e, dus reveln, rabbeln enz. Het voegwoord “en” spreken veel Groningers uit als “in”, men schrijft echter “en” aangezien “in” {p.2} aanleiding kan geven tot misverstand. Behalve de in dit boekje voorkomende woorden wijkt het Gronings ook vrij sterk van het Nederlands in de diverse werkwoordsvormen, waarvan er verderop enkele voorbeelden worden gegeven.

Het hoofdwerkwoord gaat steeds vooraf aan het hulpwerkwoord. Dus b. v. “*hai het ’n huus baauwen loaten*”.

Voorts wijkt het Gronings van het Nederlands af in sommige meervoudsvormen. Zo b.v. een s in plaats van “en” in woorden als: aarms, daarms, wurms. De uitgang “ing” krijgt ook een s, in plaats van “en”: bukkens (bokkingen), rekens (rekeningen). Soms dubbele meervoudsvorming: rad - roadens.

Een geheel afwijkende meervoudsvorming voor sommige woorden is er in het Westerkwartier: gat - gatten, dak - dakken, schip - schippen, smid - smitten.

De Groninger spreekt graag in het negatieve: “*Hou gaait?*” “*Nait minder*”. Bedoeld wordt: beter.

Sommigen spreken dubbel-ontkennend: *dij bus zit nooit gain aine in* (soms zelfs nog met “nait” er achter) of met dubbele vergrotende trap: slimmerder = erger, dikkerder.

Eerder werden dergelijke zegswijzen als fout beoordeeld, tegenwoordig achten de meeste dialectschrijvers dit als tot het taaleigen te behoren en volkomen gewettigd. In het Gronings is een klinker soms lang als het Nederlands een korte klinker heeft, b. v. zand - zaand, land - laand. Maar ook indien de klinker in het Nederlands lang is, wordt ze in het Gronings vaak iets langer uitgesproken.

Voorts zijn er in het Gronings klanken die in het Nederlands niet bestaan. De lange a vertoont in het Gronings veel overeenkomst met een oo in b. v. het Nederlandse woord “door”, maar is toch iets anders. Het wordt geschreven oa, b. v. loater, noader. Een woord als “roeren” wordt in het Gronings uitgesproken met een klank tussen “ui” en “eu” inliggend, terwijl bovendien de letters van de laatste lettergreep anders zijn gerangschikt.

Een aparte schrijfwijze voor de pas genoemde klank bestaat echter niet en men schrijft: ruiern. Ook de klank van de e in woorden als elk, melk, flezze is vreemd aan het Nederlands en komt ongeveer overeen met de a van het Duitse Käse. Men kan dit door een teken aangeven.

Voorts kent het Gronings nog de zachte klank in het midden van een woord, b. v. in buvvel, dizze (deeze), luzze, knobbe (knoop in touw).

De r horen we in veel worden niet, wordt dan echter wel geschreven: peerd, heerd, weerd enz. Tenslotte nog enkele voorbeelden van de verkleinvormen, die ook vaak van het Nederlands afwijken.

Bloum - bloumpie, ding - dinkie, wicht - wichie, peerd - pittje. Een woord als pittje beslist met tt. Iedere Groninger kent het grote verschil in uitspraak tussen pitje (van een appel b.v.) en pittje. Gewestelijk zijn er ook vormen als kopken, koamerken, enz. In sommige streken ook zonder n.

Er zijn ook gevallen dat er geen verschil is met het Nederlands, maar een algemene regel is niet te geven. Hiermede wordt de (zeer beknopte) beschrijving van het Groninger dialect beëindigd.

Aan de totstandkoming van dit boekje werd van vele zijden medewerking verleend.

Sommigen hebben lectuur in bruikleen gegeven, anderen gaven toestemming om uit bepaalde boeken iets over te nemen, terwijl weer anderen het boekje verrijkten door mij mondeling iets van hun woordenschat door te geven.

Zonder anderen tekort te doen wil ik enkele namen noemen.

Van de heer J. van der Laan te Winschoten ontving ik een serie Bargoense woorden. Drs. P.J. Zuideveld te Hoogezand (oud-Winschoter) zorgde voor de juiste schrijfwijze van genoemde woorden. {p.3}

De heer J. W. Hiskes te Wildervank verrichtte veel medewerking aangaande de Groninger woorden, terwijl ook de bemoeiingen die prof. H. Entjes, directeur van het Nedersaksisch Instituut te Groningen, zich getroostte, genoemd dienen te worden.

Aan alle medewerkers hartelijk dank.

De samensteller {p.4}

INHOUD

5. Groninger woordenlijst van a t /m z
45. Enkele werkwoorden in diverse vormen
46. Verklaring enkele Groninger uitdrukkingen
47. Roadseltjes
49. Antwoorden raadsels
50. Westerwolds volkslied
51. Oldambster boerenlaid
52. Vlagtwedder volkslied
53. De Beuzebelder
54. Ostfriesenlied
55. Veenkoloniaal volkslied
56. Grunniger volkslied
57. Woordenlijst Winschoter bargoens
60. Geraadpleegde literatuur {p.5}

aaiber, ooievaar

aarde, (meerv.: *aarten*), erwt

aaide, eg

aailoof, eiloof (klimop)

aal, wel (b.v. in: *aal woar*)

aalbeerns, aalbessen

aalgedureg, nu en dan

aal om blikken, tamelijk vaak

aalsgeval, in elk geval

aal wegens, overal

aalze, alsem

aanbuiten, (ouderwets), de kachel aanmaken

aandoeken, (tegen iemand aan), aankruipen

aanhemmeln, iets netjes maken, schoon schip maken

aanheuren, (ouderwets), in de tijd dat nog bijna niemand een courant las, ging men o. a. naar de kerk om *aan te heuren*. Bedoeld wordt: de afkondigingen die werden gedaan als b.v. koe vermist, schouw over sloten, enz.

aanjuk, zie *twijknuppel*

aanlangen, toereiken

aanlopen, (*teeve is aanlopen*), gedekt

aanmokers, (ouderwets), aanmaakturven

aannemen, afleggen van geloofsbelijdenis

aanpittjen, iemand ergens toe aanzetten

aans, anders

aanschopperij moaken, pogingen doen om verkering te krijgen

aantaiken, in ondertrouw gaan

aanvurgen, een rug ploegen

'n aanwennen, een gewoonte

aan zied, het is gebeurd, klaar

aarbaiderskou, (ouderwets), geit

aarg, erg, vrijwel alleen in: *d'r gain aarg in hebben*

aargern, ergeren

aargns, of **aarms**, ergens

aarmmeester, (ouderwets), armenverzorger

aarms, 1. armen (ledematen). 2. uitsteeksels aan een *veurbred*

aarst, vel schrijfpapier

aarven, erven

aasdomsrecht, (ouderwets), oud stelsel van recht bij versterf

aaske, as (verbrand iets)

'n acht en twintig, of **stokmantje**, (ouderwets), geldstuk

acht en twintig stuvers reuster, **guldensreuster**, (ouderwets), benaming die de onderlinge afstand der spijlen van een aardappelrooster aangeeft

achterbint, en **veurbint**, touwen om een voer hooi of koren vast te sjoeren

achter de poest, buiten adem

achtergoding, (ouderwets), nevenvorm van *goding*

achter hutte, zie *stookhok*

achterplaank, **achterplaanke**, (ouderwets), brede plank om de wipkarbak af te sluiten

achter rad, (*twij keer achter rad*) twee opeenvolgende keren

't achtkaant, de romp van een molen

adderroet, varens

affeer, beroep (ambacht)

aggewaaiern, lawaai maken, koude drukte

ahoeren, treiterend tegenpraten of tegenwerken

aibals, **aibels**, verbazend

aigenhereg, (ouderwets), eigenmachtig

aigenklouk, eigenwijs

aigenste, dezelfde

aik, 1. vuile plek. 2. bijsmaak

Aimentil, Enumatil

aindoorn, eenzellig iemand

aine, 1. één. 2. iemand

aine betrekken, iemand op slinkse wijze benadelen

ainernood, in één stuk door

aingoal, 1. onophoudelijk. 2. effen, egaal

ainliek, anliek, eigenlijk
ainmoal zo veul, vrij algemene zegswijze voor: twee keer zo veel
ainmoud, iets echt van plan zijn
ainspander, ainspanjer, 1. noemt men iets waar slechts één exemplaar van voorhanden is, terwijl er twee behoren te zijn, b. v. één klomp. 2. éénzelvig iemand
ait, altijd
aivel, teelaarde
aiw, eeuw {p.6}
akkedaaiern, 1. een accoord maken. 2. goed met elkaar overweg kunnen
akkefietje, onaangenaam karweitje
akkenail, arkenail, dakkapel
akkerstudent, schertsende benaming voor leerling van een landbouwschool
akkottjen, een accoord maken
aldernoarst, heel erg
Aldriln, Allerheiligen
Aldrilnmaark, jaarmarkt in Winschoten (een week later: *lutje Aldrilnmaark*)
allerdeegs, zelfs
alterkwalter, rommel, wildernis
amerikoanen, (ouderwets), aardappelras
'n ander, 1. elkaar. 2. ik zelf
't andertje, de tweede zwerm uit een bijenkorf
angel, 1. hengelstok. 2. wrok. 3. karakter
antmangs, soms
appelbuus, (ouderwets), grote zak die vrouwen onder de bovenrok droegen
aptaik, apotheek
aromme, in om, in 't rond
arregat, bah
as, 1. als, indien. 2. *groter as* = groter dan
asschop, (ouderwets), schop bij turfgraven gebruikt
assmis, soms
ast, of **astoe**, als jij
ausweis, (in bezettingstijd), legitimatie die bewees dat men van bepaalde diensten was vrijgesteld. Ze werden door de illegaliteit veelvuldig vervalst. Sommigen presteerden: *ausbewijs*
Auwerd, Aduard
avveln, zeer druk en geagiteerd praten
awailen, awailzoad, oliehoudend zaad, verwant met koolzaad
baalk, bergplaats boven de stallen
baalke duuster, erg donker
't baantjet d'r om, ongeveer, het loopt er om
baarf, baarve, draagbaar zonder poten
baarg, baarge, 1. berg. 2. veel. 3. gecastreerde beer
baauwmantje, witte kwikstaart
baauwte, het omgeploegde land
babbeleguchies, grapjes
badde, brug
bagel, bagger (harde vierkante turfjes)
baindermeel, beendermeel, werd als meststof gebruikt
baineg, ter been, overeind staan
baist, 1. koe, doch meestal in het meervoud gebezigd. 2. jongbeest, pink. 3. biestmelk

bak, 1. bak. 2. mop. 3. kwart hectoliter
bakkeln, wapperen
bakstaf, ergens beu van zijn
bakzailen, terugkrabbelen
ballast, 1. kwajongen. 2. rommel
ballaster, batse, soort schop
bandeloos, bandeloos. is een koe waarvan de banden na het afkalven hun stevigheid niet terugkrijgen. Het dier wordt dan in mindere of meerdere mate dol.
bander, banderdeure, (uit het engels), grote schuurdeur
bandiezen, razen en tieren, uitvaren
banket, 1. banket. 2. onderwal
bark, (ouderwets), vaarttuig
barries, 1. grote hond. 2. stevige jongen
bassie, deel van een slachtdier
batjer, kogel voor noten schieten
batterij, 1. batterij. 2. achterwerk. 3. *aargns mit op batterij. kommen* = ergens mee op de proppen komen
Bavveld, Baflo
beefespe, (ouderwets), esp
bedappern, zich bedwingen
bedegen, degelijk handelen
bedôrm, bedorven
beere snieden, de beerput ledigen
begleren, met de vingers iets vuil maken
begrootluk, jammer, spijtig
bejacht, *er is niks aan bejacht*: er is niets mee overhoop {p.7}
bekeukeln, begoochelen, beheksen
bekolm, 1. bepaalde noot bij het noten schieten. 2. de eerste of voornaamste uit een gezelschap
bekweem, bekweemkes, bekweempjes, 1. rustig, stil. 2. mager, ziekelijk. 3. bescheiden. 4. schijnheilig
belappen, *aine belappen*: iemands kleren in orde houden
beleren, een paard leren trekken
belslee, (ouderwets), arreslee
benoam, vooral, voornamelijk
benzeln, zenuwachtig heen en weer lopen, vooral van koeien
berappen, voor de kosten opdraaien
beren, 1. beren. 2. schreeuwen, luidruchtig praten
bèrre, bed
bèrlichter, (ouderwets), bedlichter
besodemiern, bedriegen
bessem, bezem
bestellen, 1. bestellen. 2. zaaien
bestöt, 1. in orde. 2. vermagerd
betraauwen, 1. door huwelijk bezit verkrijgen. 2. vertrouwen
betuun, schaars
beudeltje, dreumes
beugel, beugeltas
beune, 1. zolder. 2. gehemelte
beuzebelder, spokende geest die mensen in de slaap betovert, boeman

beveuren, te voren
biesporen, bijsporen = voor een wagen gespannen paard of paarden zodanig mennen dat er geen *slenken* in de *laan* komen of zelfs reeds bestaande *slenken* effenen
bievubbeeld, bijvoorbeeld
bie zetten, 1. bij zetten. 2. nu en dan
big, (bijvoegelijk naamwoord) groot, erg
bikke, zie *welhoak*, *welhoake*
bikseln, met smaak eten
bildern, zeer druk lopen
bindern, (ouderwets), met de zelfbinder graan maaien
bingels, belletjes aan *ooriesder*
binkie, bovendeele van de poot van een geslacht varken
binnenbraif, (ouderwets), brief van een zeeman waaruit bleek dat hij een bepaalde haven is binnengekomen
binnenlaand, 1. binnenland. 2. kamp land zonder de wendakkers
binten, 1. zware opstaande stukken rondhout in de schuur. 2. zie *achterbint*
birzen, wilde manier van lopen
bit, 1. bijt in het ijs. 2. mondstuk van paardetoom of pijp
blaauwvaalk, **blaauwvaalke**, 1. sperwer. 2. Vlaamse gaai of meerkol
blaauwsteerntje, stern, moerasvogel
bladdern, loslaten van verf
blaike, bleekveld
bleren, 1. blaten van schapen 2. klaaglijk huilen. 3. onwelluidend zingen
blikveerze, jonge koe met taaie vloeistof (*blik*) in de uier
blikken, (ouderwets), biggen een blikje in het oor bevestigen (crisismaatregel)
blindelaarm, **blindlabbe**, kinderhorloge zonder uurwerk
blokken, 1. blokken. 2. overblijvende gedeelten in het veen die afzonderlijk worden vergraven
blokkie, (ouderwets), stuk hout waarin katrolletje aan de *veurbint* (zie *achterbint*)
bloots, enkel, alleen
bloudmizze, (ouderwets), bloedmest. Veel paarden sloegen op hol als deze meststof van de wipkar af werd gestrooid.
bloudmoand, (ouderwets), november
bluihakken, bloei (beengebreek bij het paard)
bluisterg, rood opgezet, driftig, warm
boaker, (ouderwets), baker (kraamverzorgster)
boalie, balie (lage kuip)
boane, baan (in strokartonfabriek)
boanje, hemdrek
boazen, ijlen
bobbeltje bloazen, **brobbeltje bloazen**, bellen blazen
boekboorre, zie *tisternait*
boek, of **boukdailn**, buikdenning in een schip {p.8}
boeken, **bokken**, zich bukken
boekou, (*kindertoal*), koe
boerenkavver, spotnaam voor boer
boerenkidde, (ouderwets), dikke boerenmeid of boerendochter
boerkist, (ouderwets), bewaarplaats van de notities der *boerrichter*
boerrichter, ook wel *buirrichter*, en *bourrichter*, *buirmeester*, en *markmeester*, (ouderwets), het hoofd van een marke; zie ook *rigter*

boesapperd, 1. boeman. 2. schrik
boesjeude, (ouderwets), bangmakertje voor de kinderen
boetendes, buitendien
boeten proaten, ijlen
boisie, (ouderwets), buis, jak
bok, 1. bok. 2. gewestelijk wordt de geit ook bok genoemd, voorts mannelijke dieren die elders ram worden genoemd
bokkeloantje, sikkeloantje, bekend laantje in het Ter Apeler bos
bokken, (ouderwets), vaartuigen
bokkepoot, bepaald model kwast
bokseln, zich ergens zwaar voor inspannen
boksem, broek
bolde, bout (van metaal)
bolle, 1. stier. 2. soort schip
bollepies, 1. gedroogd geslachtsdeel van stier, zeer geschikt om er rake klappen mee uit te delen. 2. *doedhoamel*
bols, tochtigheid bij koeien
bolschop, (ouderwets), spade om sloten en greppels te graven
bolster, soort veen
bommeln, slingeren van een hangend voorwerp
bonde laiw, of **bonde lieuw**, scholekster
bongel, ruw stuk hout
bongeln, zie *bommeln*
bonke, bot, been
bonkeerde, bovenlaag van het veen
bonkezuiker, (ouderwets), voddenraper
bonkiesder, of **lieniesder**, (ouderwets), spade om greppels in het veen te graven
boom, 1. boom. 2. bouwvoor. 3. deel van wipkar of zeis
Boon J. A., een Amsterdammer die in 1840 met de fabricage van aardappelmeel begon (2 jaar voor Scholten). Het bedrijf ging spoedig te gronde.
boor, boore, 1. boor. 2. smalle schop 3. (ouderwets), gereedschap om aardappelen te poten
börgerschool, (ouderwets), H.B.S.
bosklopper, 1. wildeman. 2. eekschiller
bosschop, (ouderwets), boodschap
bot, 1. erg. 2. vliegertouw
botter, 1. boter. 2. soort schip
botterheks, avondvlinder (rood weeskind)
boukwaaiten Jaantje, 1. boekweitengort 2. vrouw zonder pit
boukwaaitenmulder, (ouderwets), eertijds een beroep van enig aanzien, vaak in archieven vermeld
boukwaaitmoane, (ouderwets), maanstand die gunstig heette te zijn voor het zichten van boekweit
boukwaaitzummertje, (ouderwets), een zomer die pas laat mooi weer geeft en waarvan vooral de boekweit profiteerde (laat gewas)
't bovenende, woongedeelte van boerderij
bovenlander, licht gebouwd landbouwpaard
bozzeln, hard lopen
bozzem, schoorsteenmantel
bragel, modder
braid, breed

braiten, stukken, brokken
brandcultuur, (ouderwets), het afbranden van de zode op het hoogveen, voor ze in cultuur werd gebracht
branekkel, brandnetel
braskorf, (ouderwets), grote sluitmand
bred, houten schot
bredte, breedte
breken, 1. breken. 2. braken
brekvalleg, vervallen, versleten
bremster, horzel, paardevlieg
bribbel, dunne modder
brik, brikke, 1. damschip. 2. open vierwielig rijtuig. 3. vaartuig {p.9}
britse, modder
broake, bakkersgereedschap om het deeg zacht te maken
broek, (ouderwets), paardetuig dat de dijen der paarden omsluit
broeken, bruken, gebruiken
broentjes, bruin gebrande schijfjes aardappel
broes, schuim
brommelknopies, (ouderwets), gouden knopen aan hemdskraag
brommels, brummels, bramen
bron, keelziekte
brosteg, rechtop staand
brouken, broeklanden (drassige landerijen)
brug, brugge, brog, brokkie, snee roggebrood
brulof, bruiloft
brunwieker, (ouderwets), bepaald model leverworst
buitelij, (ouderwets), stookplaats
bukkens, bokkingen
'n bult, veel
bultzak, (ouderwets), de bultzak werd verstrekt aan arbeiders die overnachtten en bestond uit stromatras, peluw, wollen deken, laken en twee bossen stro
bultzaksgilden, (ouderwets), onderlinge verzekeringen door stuurlieden gesloten
bultzetter, (ouderwets), een korenmijs "bouwen"
bunens, los- en laadsteiger
bunsel, 1. bunzing. 2. kleinkind
bunt, buntgras
buten, uutjebuten, kuutjebuten, ruilen
butje, (ouderwets), groene houten doos op schepen in gebruik
buuls, abuis, in de war
buultje, kerkezakje
buur, beddezak
buus, buutse, broekzak
buusdouk, zakdoek
buvvel, 1. buffel. 2. lomp gevoelloos iemand
carnalliet, (ouderwets), een weinig gebruikte kalimeststof
carsten, dikkop vijf, (ouderwets), tarweras
champion, (ouderwets), aardappelras
chloorkali, (ouderwets), een weinig gebruikte kalimeststof
combertoustel, (ouderwets), apparaat vroeger bij veel landbouwers in gebruik om de pH van de grond te bepalen

convenant, overeenkomst. Bekende in de Veenkoloniën zijn het convenant van 29-11-1804 en van 17-5-1817

conventiekelen, geheime samenkomsten, vooral op religieus gebied

daaint, deimat, halve hectare

daanje, (kindertaal), dank je wel

daardehaalf, vairde haalf, enz. 2½, 3½

dag en deur, dagelijks, gewoonlijk

dagwaark, (ouderwets), bepaalde hoeveelheid turf

daip, 1. diep. 2. kanaal

dakscheere, zie *tisternait*

dammee, dammeet, dommee, domt, straks

damsteeg, 1. koppig. 2. schichtig

dattien, dertien

't **dattje**, de derde zwerm uit een bijenkorf

dè, (korte niet toonloze e), uitroep van verbazing

dechte, kous in petroleumlamp

deege, (*nog deege zo goud*): nog wel zo goed

degensman, moaksman, iemand die voor een ander optreedt

de helfte meer, twee keer zo veel

de grode steern, (ouderwets), Venus in het eerste kwartier

dempeg, dempig, ziekte der ademhalingsorganen bij het paard

densten, (ouderwets), dienstboden

deu, dooi

deudel, door, dole, dooier

deuren, duren, durven

deurgang, diarree

deurslag, 1. doorslag. 2. vergiet 3. bepaald timmergereedschap

de wereld, in bepaalde uitdrukkingen, veel, een hoop

dibbeln, (ouderwets), manier van zaaïen of poten

dicht, 1. dicht. 2. geheel bedekt zijn van de grond door het gewas

dichtgoatjespanne, een pan met dichte gaatjes, ofwel: een onmogelijk iets {p.10}

diedelomdaantjen, zijn tijd verknoeien

dien, jouw

dieneddel, dauwnetel

dienen, opzwellen

diggels, scherven

diggelschip, (ouderwets), schip met aardewerk

dikke, soms: grote. De Groninger noemt grote appels: dikke appels. Voorbeeld van onjuist woordgebruik in dialect

dikhazzens, dikkop, mispunt

dikstoalzuide, 1. zoete appelsoort met dikke steel. 2. sufferd

dik schaiten, dik en dun schaiten, dun schaiten, uitdrukkingen bij het noten schieten

dikschieterliere, tapuit en geelgors (vogels)

dingerais, dinges, wordt gezegd als men niet op de naam kan komen

dingspel, (ouderwets), rechtsgebied

dividoatsie, vertier

dizzel, duzzel, trekboom tussen twee paarden

dizzels, paardebloemen

dizzepe, dizzepe, veel gebruikte term van de dialectschrijver Geert Teis Pzn. (*Mundus vult decipi, decipiatur ergo = de wereld wil bedrogen worden...nou tou den mor*)

djoakenraive, slecht gereedschap (afgeleid van diaconie, wat men daarvan kreeg was bepaald niet veel waard)

doameln, slenteren

dobbe, eierdop, dop

dôbbe, hoop, b. v. *eerappeldôbbe*

dobbelaiers, stipkomkes, (ouderwets), kommetjes voor de saus

dobben, (ouderwets), open haard

doch, vrijwel onvertaalbaar Westerwolds woord. Zoiets als: ja hê

dotterd, sufferd

doe, dou, jij

doedel, doedeltje, 1. ouderwetse muts 2. gezet meisje met domme praat

doedhoamel, lisdodde

doefie, 1. kleine duif. 2. vrouwtjesduif, duivin

doekerman, (ouderwets), rigter

doeknekt, met gebogen rug

doen, dronken

doesk, een dicht bos haar

doetje, zoentje

doesleg, doezeg, duizelig

doeve, 1. duif. 2. duivin (alleen in: *dovver en doeve*)

dokken, strowissen onder de panpen

dol, handvat van zeis

dolen, (ouderwets), met hauw of hak gaten in de grond slaan, waarin aardappelen werden gepoot

dollies, tarwe- of roggebrij

domie, domnij, doomnee, dominee

dompen, kantelen, omslaan

dondel, dundel, vormloze schoof van kort stro

donderjoagen, lawaai schoppen

dong, dongmest, minderwaardige compost

donggat, zie *sjompgat*

donsteg, mistig

dont, verwarde hoop, kluwen

donzen, neersmakken, stampen

dook, mist

dop, blut, op zwart zaad

doppen, (*kiek uut dien doppen*), ogen

doppies, 1. slaghoedjes. 2. (ouderwets), puntige vingerhoeden bij aardappelrooien gebruikt

dôrm, 1. dar. 2. zeurkous

dôrms, niet goed bij het verstand

dost, verouderd vuil op het lichaam

dou, toun, toen

doudestieds, toentertijd

dovvel, vuistslag

draai, 1. soms: bocht 2. brug

draaier, beweegbare schoorsteenkap

draaigie, kleine brug

draankvat, vat waarin droge en natte kliekjes worden gedeponeerd om ze aan de varkens te voederen

draig, 1. breed. 2. voedzaam

drammen, erg dwingen of zeuren
dreckgeld, (ouderwets), reinigingsrechten {p.11}
drèllen, om elkaar heen slaan van touw of dergelijke
drêls, verward in elkaar zitten
drinkeldobben, kuilen waarin drinkwater voor vee
drêntse nachtegoalen, kleikickers, ook: *poage* (zeer grote kikers die vooral 's nachts en 's avonds hinderlijke concerten geven)
drep, dravik = onkruidgras
drievertje, (ouderwets), oliepitje voor verlichting (in bezettingstijd)
drift, (ouderwets), plaats waar dieren werden samengedreven
droager, grote blauwe vlieg
droaker, vlieger
droat, 1. draad. 2. onkosten
drol, 1. dom persoon. 2. hoopje poep
drost, (ouderwets), gemachtigde van de landsheer met vele functies, o.a. administratie en rechtspraak
drouden, 1. dreigen. 2. van plan zijn
drijknuppel, (ouderwets), grote knuppel waaraan één *tweeknuppel* en drie *éénknuppels*
drijtidde, driespeen = koe, die slechts met drie spenen melk geeft
dubbeltjeskare, (ouderwets), wagen met kleine artikelen, alle 10 cent kostend
't ducht mie, het dunkt mij
duker, 1. duiker. 2. korte spijker met grote kop
duneggen, slaapbeen
't dust, afval in pelmolen
duvel Annoa, (Anna Brouwer, overleden 1875) vinnige ongehuwde vrouw, wonende in een hut te Jipsingboermussel. Droeg steeds een geladen jachtgeweer bij zich. Procedeerde om landerijen, maar werd in het ongelijk gesteld
duvelstaarken, (ouderwets), bepaalde stof waarvan o.a. onderbroeken werden gemaakt
dwaarsbongeln, tegenwerken
dwelen, dwoalen, dwalen
dwelm, stommerik
dij, die
dijder, (b.v. *dijder lengte*), de lengte zoals men met een gebaar aanduidt
e, (uitspraak korte u), hij
edder, adder
eelsk, aanstellerig
eendekreuze, eendekroos = waterlinze of moeraslinze
eerappels, eerbels, aardappelen
eerappels prikken, (ouderwets), het denatureren van eetaardappelen (crisis maatregel ± 1930)
eerappelsjaawer, (ouderwets), zeef met modderrooster
eerappelzummer, mooie nazomer
eerlieks, werkelijk
eerns, (bij handgemeen) ernst
eerpopel, aardveil, hondsdrif
effies, efkes, kleine blauwe pruimen
ekkel, eikel
ekkeltiék, meikever
eldernboom, elzeboom
't electrisch bonkie, punt van elleboog, een stoot er tegen geeft hevige pijn in de vingers

elf, elm, elf. *D'r binnen elf kinder*. Maar: *d'r binnen elm*. Evenzo *twaalf* en *twaalm*
emmel, hemmel, netjes
én?, 1. vragen om een bevestiging 2. wat zeg je?
enkeld, zelden
er, (gewestelijk, op het eind van een zin), hij
erk, woerd
ester, estriken, (ouderwets), tegels met tekeningen
etvink, etvinke, netfing, lang oog van touw aan de halsboog
eu, ooi
euchie, 1. kleine ooi. 2. damesfiets
euvel, (*ergens euvel mee aan zijn*), in de knoei zitten
euvelleer, bovenleer
evender, (ouderwets), 1. balans. 2. naald van balans. 3. *tweknuppel* met één haak in 't midden
evertaske, hagedis {p.12}
faals, 1. vals. 2. boos, nijdig
farrie, open korenschuit
fatteg, veertig
feduutsie, vertrouwen
't fertuut, 1. figuur, krul 2. knutselwerk
fesoun, fatsoenlijk
fetern, zeer vlug lopen
'n fiene juvver, nauwkeurig werkje
fietsploatje, (ouderwets), koperen plaatje die bewees dat men zijn rijwielbelasting had betaald
fiezelemie, iemands uiterlijk
filain, zeer gemeen
fung, fel, scherp
fiol, (ouderwets), zaaigereedschap
fits, alleen in: *gain fits of foazel* = geen stukje
flaar, flare, slet
flapdrol, sukkel
fledder, vlierstruiken
fleddermoes, vleermuis
fleere, slag in 't gezicht
flerecijn, (ouderwets), jicht
flikflooiën, mooi praten, vleien
flikken, 1. slaan. 2. iets klaar spelen. 3. schoenen repareren 4. een poets bakken
flistertje, flittertje, dunne snee roggebrood
flitseboge, 1. boog om pijl weg te schieten. 2. niet goed recht
flitter, 1. meisje dat overal heen vliegt 2. vuuraansteker
flodde, 1. een niet afgewogen hoeveelheid b. v. *'n flodde zolt* 2. *'n dikke flodde* = zwaar vrouwspersoon
floiten, fluiten
flok, wollegras; zie ook *moorke*
flotje, 1. een klein beetje 2. een mislukking
foatsie, aangezicht, gezicht
fok, fokke, 1. zeil. 2. bril 3. *der gain fokke van vertrekken* = geen teken van aandoening geven
fokseln, zich ergens voor inspannen
'n fossie, handvol, plukje

Frielink's krabbel, leuke rijmsels in 't Gronings, eertijds elke week in "'t Eerelmantje".

froanie, franje

flustern, fluisteren

gaail, geil (weelderigheid)

gaalge, galg

gaalgebarg, zie *giezelbaarg*

gaalpen, naargeestig schreeuwen

gaalstert, kwelgeest, naarling

gaarst, **gaarste**, 1. gerst 2. zandrug

gainent, geen één, niemand

gain oog groot, bijna niets

gaje, leperd

galleg, leverbotziekte (bij schapen)

gammel, bouwvallig, wrak

gampel, mispunt

gankie, kleine gang in huis

ganzekukens, spotnaam voor inwoners van Vriescheloo

gappen, stelen 2. geeuwen 3. iemand hinderlijk aankijken

gaps, een kamer waar men van buitenaf vrij kan inblikken, is *gaps* 2. dubbele handvol

gebelschop, masker

gedounte, gedoe

geebe, bleek ziekelijk uitziend iemand

geef, **geve**, gaaf, onbedorven

geel bloumpie, knopkruid (*galinsago parviflora*) ingevoerd uit Amerika

gehaaid, berekenend, slim

gel'n, de eieren die na enkele dagen broeden onbevruucht blijken

't gemacht, de schaamdelen Leviticus 21: 20 oudere Staten Vertaling schaamdelen, Nieuwe Vertaling, geslachtsdelen

't gemoak, 1. opbrengst van de akker 2. de winst van de handel

gemoudlek, gemoedelijk

geschoapen grond, maagdelijke grond, waaraan de mens nog niets heeft veranderd

gesjochn't, berooid, zeer arm {p.13}

gesodeflicker, **gesodemieter**, 1. zeer onhandig werken. 2. als alles tegenloopt spreekt men ook van gesodeflicker

gesp van dukoaatengold, (ouderwets), versiering aan herenhoed

gêste, gist

getudel, pietepouterig werk

geubel, stellage in de grond, door middel van paardekracht werd er een dorsmachine mee aangedreven

geude, goot

geutgat, opening in de muur voor afvoer van vuil water

gevrozen, (ouderwets), bevroren

't gewaaide, ingewanden van een slachtdier

gidder, uier

giebeln, aanstellerig lachen

giezelbaarg, (ouderwets) hoogte bij Wessinghuizen waar zware lijfstraffen werden toegediend en doodvonnissen werden voltrokken

giezeln, 1. geselen. 2. gijzelen

glaai, doorschijnend, glimmend

glênde, 1. gloeiend (b.v. van kolen) 2. erg boos. 3. 'n *glênde maid* = jongensgek

glenne riepe, de Noordzijde van de Vismarkt, omdat de zon er *glênde* op schijnt
glieve, kier, spleet
gloebe, gloep, (*op de gloebe staan*), een weinig open staan van de deur
gloep, klein zijriviertje of afwateringssloot
gloepen, achterdochtig kijken
gloepend, erg (b.v. *gloepend* kwaad)
glup, gapende wonde
gnivveln, ingehouden lachen
gnos, zacht krakende eetbare delen van een slachtdier
goagel, tandvlees
gobaaier, zie *gel'n*
gobbe, grote hoeveelheid, b.v. *'n gobbe regen*
gobbeln, het heen en weer gaan van een vloeistof in een vat, enz.
goddel, gorrel, halve gare
goddern, ritselen, gutsen
goding, (ouderwets), rechte dag. In Exodus 21:6 worden met *goden* rechtters bedoeld
't Golden Hammerk, Niewolde
golden kette, gouden regen
't golf, plaats in de schuur waar ongedorst graan of hooi wordt opgetast
gommes, uitroep van medelijden of verbazing
goosdert, slimmerik
gôrde, gort
Gories, (ouderwets), 12 maart, vroegere scheiding tussen winter en zomer
gorre, 1. buikriem van het paard 2. gors (vogel)
gorreln, gorgelen
goul, zie *golf*
gounent, goenent, enkele, een stuk of wat
gozzel, verstandig (vrijwel alleen in het negatieve: *nait goud gozzel*)
graaft, graafte, gracht
graide, gescheurd grasland, voor het eerste jaar als bouwland in gebruik
graimen, morsen
gram, boos zijn, ergens genoeg van hebben
gramieterg, gramstorig
gras, (ouderwets), landmaat (halve hectare)
gravers, (ouderwets), koppelbazen in de vervening
greep, (ouderwets), handwerktuig gebruikt bij zeer zwaar bonkveen
grel, nijdig
grel kieken, of **gril kieken**, met grote ogen kijken
grênzel, heel klein beetje
grienmancktörven, (ouderwets), losse slechte turf
griepaaide, grijpeg, zie ook *kromtandaaide*
grietman, (ouderwets), bestuurder en rechter in een bepaald rechtsdistrict, *de grietenij*
groalen, zichtbaar schik hebben
groaperg, gierig, inhalig
Grootegast, Grootegast kreeg in 1929 een droeve (inter?)nationale vermaardheid, toen Heije Wijkstra aldaar vier politieagenten met een vuur-^{p.14}wapen velde en daarna de lijken keelde. Hij werd tot levenslang veroordeeld en stierf in 1941 zonder gratie te hebben gekregen, althans niet van de aardse rechter. Hoewel de eerste regel van een toentertijd zeer bekend liedje luidde: "Heije Wijkstra van Lutjegast" moet hij toch gewoon hebben te Grootegast

grôte, grootte
groube, group, grup (in de veestal)
groupvaaile, zie *tisternait*
grouve, (ouderwets), begrafenis
gruinen kraabn, (ouderwets) aardappels met groen loof rooien
gruinte, 1. groente. 2. peterselie
gruvvels, vetkanen
gugel, *ergens de gugel mee hebben* = gekscheren met een anders verdriet of problemen
gunders, doar gunne, ginds
guntern, verlangend hinniken
guster, gisteren
guutken, 1. grapjesmaker 2. kleine guit
haaideschoapen, scheldnaam voor Bourtangens
't Haalfamt, Warffum, Baflo en Eenrum
haalfbooms plougen, ploegen op halve diepte van de bouwvoor
haalfie, (ouderwets), halve cent
haalf oort, (ouderwets), bepaalde hoeveelheid brandewijn
haalfschaaid, de helft
haalsbooge, paardezeel
haalsknoak, 1. halsstuk van een slachtdier. 2. sufferd
haarbargen potten, Keulse potten
haarst, herfst
haauwgen, slaan
hai, hij. Zeer ouderwets is het een vrouw met *hai* aan te duiden
'n haibai, haister, wildebras
haider, herder (met name op de kwelder)
haim, heem
hai rit aan, hij komt op de koffie
haistern, met lawaai en drukte zijn werk doen
hait, loops (van een teef)
hakhoorn, schoenlepel
hakkenkruk, onhandig iemand, stuntel
hakselhok, plaats in strokartonfabriek
haksenbiele, grote bijl
hakzeene, Achillespees
halbreker, (ouderwets), houten staaf met ijzeren punt (veenwerktuig)
hampel, 1. een kreupele. 2. sul
hamrik, (ouderwets), buurt
hamtam, lastig kind
hand- en spandainsten, betekenis: *hand* = met mankracht *span* = met paarden
hangiesder, (ouderwets), ijzeren arm, waarop men de koekepan boven het vuur kon plaatsen
hannekemaaiers, (ouderwets), seizoenwerkers die des nachts in de schuur sliepen
hanske, handschoen
hanneg, hennig, middelgroot in zijn soort
hazzens, hersenen
't hecht, 't hef, 1. meshandvat 2. de zee, 't wad
hede, vlasafval
heenklaid, (ouderwets), doodskleed, lijkwade
heerdaimerke, huiskrekel
d'r heerholden, heerhoalen, het onderspit delven

heerd, 1. haard. 2. plaats land achter boerderij. 3. boerderij
heerdkedde, heerdket, of **hoal**, (ouderwets), ketting waaraan ketel of pot boven het vuur hing
heisterg, hees
heksenmelk, in zeer zeldzame gevallen geeft een veulen melk, wat *heksenmelk*. wordt genoemd
helster, halster
hel van Jipsinghuizen, uitdrukking van bij de ontginning aldaar tewerkgestelde werklozen
hengen, scharnieren
hette, hitte
heukel, pink (halfwassen koe), afgeleid van hokkeling {p.15}
heun, 1. mager, bleek. 2. bedroefd
heur, gehorig
heureg, ergens bevreesd voor zijn
heurent, van haar
heusvat, (ouderwets), houten graanschop
hibbel, ongedurig meisje
hiemen, hijgen
hiepkonterg, 1. overdreven neerslachtig 2. niet ziek en niet gezond
hieptaik, hypotheek
hier om tou, in deze omtrek
hies, paardevlees
hilde, handvat van schop, vork, enz.
hille, zolder boven de stallen
himphamp, 1. slungel 2. houten hamer
hoagel, 1. hagel. 2. nijdig
't hoal, het hol, de bewaarplaats
hoanebieter, kiekendief (soort valk)
hoanepoot, hanepoot (soort onkruid)
hoanepoten, broodje met enkele krenten
hoaren, haren = een zeis scherpen *op 't hoarspit met de hoarhoamer*
hoazehak, hozehakke, hazehak (beengebreek bij het paard)
hochtied, (ouderwets), bruiloft
hoeke, huig
hoeken, ophoeken, op boekies zitten, gehurkt zitten
hoeker, (ouderwets), vaartuig
hoekmantels, zie *mantelklieren*
hoele, fabriekssirene
hoenderbelasting, houdergêld, (ouderwets), verplichting dat van elk huis waaruit rook opsteeg één hoen per jaar op St. Michiel (29 september) aan het rechthuis moest worden bezorgd
hoesholderske, huusholderske, huishoudster
hok, (ouderwets), aantal korenschoven tegen elkaar geplaatst
hokken, 1. hokken. 2. in concubinaat leven
hokstrepen, (ouderwets), gedeelten van het stoppelland waar de hokken hebben, gestaan, kenbaar aan de achtergebleven halmen
hollander, 1. hollander. 2. maal- of roerkuip in strokartonfabriek
holster, plomp vrouwspersoon
holvern, luid schreien
hom, hem. Soms: zich, b.v. *hai het hom in de vingers sneden*

hompstok, rondom, hele snee roggebrood
hond, 1. hond. 2. reu
hondebloume, of **honnebloume**, paardebloem
hondemeulen, (ouderwets) groot wiel waarin een hond probeerde omhoog te klauteren. Bracht een machine in beweging
hondsloager, (ouderwets), iemand die honden uit de kerk joeg en slapende kerkgangers wakker porde
hondjedraf, hondsdraf (soort onkruid)
hoog holtje, brug met op- en afloop
hoorn dreuge, erg droog
hoos, hooze, (ouderwets), kous
hoozeveeling, (ouderwets), marskramer
hoozevurrels, 1. gebreide sokken met leren zool, die men over de kousen in de klompen droeg 2. *op hoozevurrels lopen* = op kousevoeten
hop, hopman, klaidboas, ploegbaas bij koolzaad dorsen
hôrn, hoekje
houer, hoer
houks'n?, hoe zulke
houndervaalke, kiekendief
hounent?, hoe een?
hojke, (ouderwets), regendoek (soort paraplu)
hugen op, hunkeren naar
hui, ui, vrolijk, licht aangeschoten
huifst, je hoeft
hulpmizze, (ouderwets), aanvankelijke benaming voor kunstmest, die al spoedig onjuist werd
hunneg, honing
huufken, (ouderwets) mand (2 soorten : *zei-* en *voederhuufken*, *zei* = zaai)
huusgroadsbier, (ouderwets), bier dat bij pasgehuwden werd gedronken
huussie, (ouderwets), w.c.
hijbel, drukte, ruzie {p.16}
iddelder, (ouderwets), zo spraken veel Groningers de naam Hitler uit
iedeljipsk, giebelend ijdel meisje
ieder bod, elke keer
iegel, balsturig meisje
iele, eelt
ieme, bij
iempikkertje, koolmees
iemspielen, latjes in bijenkorf
iepenkriet, ieperken, iepke, tener iemand
iesder, ijzer
iesdern akker, (ouderwets), akker waarop de predikant bepaalde rechten had
iesdern hinderk, koe die zeer zwaar melkt
iesdern klabbe, bekende brug te Musselkanaal
iesdern kou, (ouderwets), bedrag dat predikant bij zijn komst ontving. Bij vertrek of versterf terug te betalen
iesdern peerd, (ouderwets), locomotief
in ain joar, goed met elkaar overweg kunnen
inbinders, zij, die in glasfabriek stro om de flessen maken
in boeten, op boeten, buiten
in de manne, mandelig

in de muide, elkaar tegemoet komen
indroagen, beginneling in glasfabriek, soms daarvoor vormsmeerder
ingangsklok, (ouderwets), grote hoeveelheid jenever die bij het aansnijden van een veenplaats of het ingraven van een nieuwe wijk werd geschonken
inkendrokker, galappel
inpenneg, zie *kommeg*
inschunen, iemand iets minderwaardigs in het oor blazen
inspinder, (ouderwets), degene die de bossen stro in de dorsmachine stopt
ins nait, niet eens
't intast, eetbare ingewanden van slachtdier
integen, (iemand) tegen komen
in 't en kommen, in actie komen, overeind komen
in 't ronne, om 't ronne, in de rondte
ittje baaien, aardbeien
já, (korte a), 1. immers, zelfs in een ontkenning : *dat kin jà nait*. 2. In enkele andere gevallen wordt *jà* gebezigd, b.v. als startsein bij wedstrijden
Jaarfke, een visser die wonderlijke voorspellingen deed over het Oldambt en Westerwolde. Leefde ± 500 jaar geleden, doch in sommige geschriften wordt zijn bestaan naar het rijk der fabelen verwezen
jaauwstern, jammeren
jachtwaaide, gelagkamer
jaks, jask, loops
jandom, jandorie, jandozie, bastaardvloeken
jan hoagel, 1. soort koekjes. 2. de landwacht (bezettingstijd)
jechteg, echt waar, onmiskenbaar
'n jeegnder, een bloedverwant
jegend, landstreek
jenteg, rank, beweeglijk
jewol, jawel
jirre, 1. gier. 2. smerig water
jitters, borsten
jò, (korte o), ja
jo, (lange o), ik heb het begrepen, 't komt in orde
joacob, joacobsledder, jacobsladder Genesis 28: 12
joanen, zeuren, dwingen
joar, 1. jaar. 2. uier
joe, 1. U. 2. jullie
joegel, slechte koffie
joen, 1. Uw. 2. jullie
joenent, 1. van U. 2. van jullie
jokken, grapjes maken Genesis 19: 14 Staten vertaling: jokkende, Nieuwe vertaling schertsende
jongerman, (ouderwets), tweede voorzitter van een klucht
jonk west, geboren
jonkwieveg, in verwachting
jouker, 1. verstandig. 2. duur
juchtern, luidruchtig spelen
'n juk laand, een halve hectare 1 Samuël 14: 14. Staten vertaling: de helft eens bunders, zijnde een juk ossen lands. In de Nieuwe vertaling. het onbe-{p.17}grijpelijke: over een lengte van ongeveer een halve vore van een juk land

't **juvverrooske**, kaasjeskruid, malva
juvverzwaarm, de zwerm van een zwerm bijen in dezelfde zomer
kaagiebakken, spel op het ijs om centen
kaambe, akker, kamp
kaant, netjes, proper
kaanten ofsteken, (ouderwets), de laatste voor aan de sloot met de schop omkeren
kaarn, (ouderwets), karn (ton voor boterbereiding)
kaarnhuus, (ouderwets), deel van boerderij waar boter werd bereid
kaarnpeerd, (ouderwets), paard dat een grote karn aandreef
kaarnschroate, (ouderwets), schraag voor de ledige karn
kaarnworrel, **kaarnwoddel**, **kaddeworrel**, enz. kalmoes
kaarzettersvork, (ouderwets), zeer grote vork bij vervening in gebruik
kaauwchie, **kaauwe**, kooitje, kooi
kadde, 1. kat. 2. vrouwtjeskat
kaggel 1. kachel 2. licht aangeschoten
kainbongels, **kainholt**, fossiele boomresten
kainiet, kalimestof, vroeger tevens onkruidverdelger
kaiven, kaken
kakstoul, **kakstoele**, (ouderwets), bepaalde kinderstoel
kalimeel, **Hensens steenmeel**, (ouderwets), een in de praktijk waardeloos gebleken meststof
±1907
kalisalpeter, (ouderwets), meststof
kammeln, kauwen
kamnet, **kammenet**, kabinet
kamzool, jas
kantschop, (ouderwets), spade om het veen af te bonken
kappershoan, kemphaan (vogel)
kaps, zie *dop*
kapstok, 1. kapstok. 2. zeer mager paard
kastanje, 1. kastanje. 2. *zwilwat* = uitwas aan paardebeen
katjeliem, hars
kattenpels, (ouderwets), bontwerkje om de hals gedragen, behoorde tot de uitzet van de bruid
kebm, ik heb hem. Uiterst voorbeeld van woordsamentrekking
kebof, (ouderwets), stookhok
kedde, **ket**, ketting
't **kedel**, (ouderwets), de stoomketel van de dorsmachine
kediet, afwezigheid van de ouders, de dochters zijn thuis
kedonzel, grote aardappel
keezerieve, 1. kaasrasp 2. mager paard
kèfot, **komfot**, couvert
kekeln, druk praten
kel, huiverig van aandoening
kelen, iets zuur worden van melk
kemokzakken, (ouderwets), voddenraper
kepoabel, bekwaam
kerspel, (ouderwets), kerkelijke gemeente; ook: *kerkdorp*
kèset, corset
't **kesjoen**, soort touw
kesoatie, (ouderwets), de kerktijd
ketaaier, kwartier

ketijkertien, (ouderwets), eekhoorn
keudelsteuter, 1. iemand die voor spek en bonen mee doet 2. kleine jongen
keunenk, koning
keutern, in het vuur porren
keuvern, oppotten, sparen
kidde, **kirre**, hit
kiek, herik (onkruid)
kielen, kijlen (schuin toelopen)
kieman, kalf
kienspul, lotto (gezelschapsspel)
kiepkerels, (ouderwets), reizende Westfaalse kooplieden
kies-kies, lokroep voor kalveren
kiesie, zeer jong kalf
kiet, gelijk
kieviten, of **stoalhengsten**, (ouderwets), Hollandse reizigers die in een logement overnachtten
killen, tintelen van kou
kilnjacht, troep, wilde koppelavond
kimself, schimmel
kinderbier, bier op kraamvisite geschonken {p.18}
kinderkoare, (ouderwets), kruiwagen met huif, waarin de baby mee naar het land of veen ging
kip-kap-keugel, Sint Maartenlichtje
kits?, **alles kits?**, (alles) wel?
kitsen, (ouderwets), blazen bij damspel
klaaien, morsend en kliederend ergens mee bezig zijn
klaaiern, kleren
klaaiozze, erge lomperd, uit de klei getrokken
klaauw, aandeel in het jachtrecht
klabbe, 1. klap of ophaalbrug. 2. ouderwetse broek (klapbroek)
klaimsk, kleverig
klain, 1. klein. 2. veen voor turf en bagger
klapbuzze, **knapbuzze**, proppenschietter
klaphengst, **klaphengste**, ook *klopenhengst*, *klopenhengste*, hengst waarbij de teelballen in de buikholte zijn gebleven
kledder, (ouderwets), schilder
klemaai, oogwater
klemme, 1. klem 2. valk
klemsloot, (ouderwets), plaats waar het klemzand van de uitgegraven wijk had gelegen
klênne holden, lawaai in huis maken
klênze, melkzeef
klienkrallen, karnolijn (glinsterende siersteentjes)
klidde, **klitter**, wilde meid
klitter, **aan de klitter**, op hol
klikschulden, kleine schulden
klobben, grote hoeveelheden
klôkke, kloekhen
klokje, borreltje
klongel, 1. bijzit. 2. lomperd
klontern, met onnodig lawaai door het huis lopen
klooster, 1. klooster. 2. grote rattenval

't Klooster, Ter Apel

klop, (ouderwets), deel van de vlegel dat het koren los slaat

klouk, 1. eigenwijs. 2. verstandig

kloun, kloune, 1. kluwen. 2. hansworst, clown

klucht, (ouderwets), deel van een dorp

kluft, (ouderwets), deel van een *kerspel*

kluin, (ouderwets), bier getapt uit een vat, werd bij sterfgeval aan de burens geschonken voor de gedane moeite

klunderbeune, galerij in de kerk

kluun, 1. tureluur. 2. belletje

klijn, eerste soort veen

knaar, knaare, ouwe vrijgezel

knag, (ouderwets), merk in het oor van een schaap

knail, kaneel

knap, (ouderwets), bepaalde hoeveelheid garen (zoveel als er bij het knappen van de draad was)

knarrie, kanarie

knarriekoorse, *de knarriekoorse hebben* = zich ziek aanstellen

knaster, kraakbeen

kneep, 1. middel, taille 2. (ouderwets), kledingstuk

knien, kniene, konijn

kniepkadde, zaklantaarn die een moment licht geeft door duimdruk

kniepstuver, gierigaard

knieptange, 1. nijptang. 2. bepaalde teek (elders *oortieke*)

kniezebieter, gierigaard, vooral door afdingen op de prijs

kniezen, 1. grijnzen. 2. zich erg vervelen

knipken, knippie, 1. kleine portemonnaie 2. kleine deursluiting

op knipnoagels, op hete kolen

knobbe, 1. knop (van bloem) 2. klein handvat

knolschille, (ouderwets), geplooid jabot

knopenbak, kuip in stocartonfabriek waar door trillingen de knopen uit de halmen worden verwijderd

knoppen, 1. knoppen. 2. *naar de knoppen* = naar de maan, kapot

knoppie, lichtschakelaar

knovvel, ruwe slag, opstopper

knovvelge handen, van kou verstijfde handen

knubbe, knup, knoop (in touw)

knuutern, knutselen

knijdop, knieschijf

knijhaalsteren, kniehalsteren, = een dier zeer dicht de kop aan voorpoot vastbinden {p.19}

koak, (ouderwets), kaak = schandpaal

koakhaim, (ouderwets), kaakheem = plaats waar de straf werd voltrokken

koane, lachwekkend dom iemand

koanen, kanen (uitgesmolten stukjes vet)

koanesmeer, (ouderwets), uitgesmolten vet, deed tegelijk dienst als boter en broodbeleg

koapmeske, schilmesje

koatern, 1. zie *aanschopperij moaken* 2. het vuur opporren

kobbe, kokmeeuw

koegel, kogel

koeltjestoiten, kuiltje stuiten (knickerspel)

koeskiln, kiespijn
koeze, kies
kof, (ouderwets), vaartuig
kocht, koft, gekocht
koiern, kuieren
koier, koiert, bal voor noten schieten of knickers raken
kokkeraaiern, kokkerellen, eten bereiden
koksioanen, scheldnaam voor afgescheidenen (naar ds. De Cock)
koldbloud, koudbloed = zwaar gebouwd paard met weinig temperament
kolverd, lomperd
kommeg laand, land met een holle ligging
van komsa, van komsja, van belang
komsie, kom sa, ga je weg of ik neem je weg
komplementen doun, orders of groten overbrengen
onder de konduksies, onder de plak
konkel, (ouderwets), vierkante ketel met handvat die men in het vuur kon steken, tegelijk kacheldeurtje
kontraainen, contreien (landstreken)
konterfaait, afbeelden, afbeelding
kooge, koove, kooi
kooi, (ouderwets), bedstede grenzend aan de koestal
koornbieters, (ouderwets), graanhandelaren
koppak en scheerpak, uitdrukking bij het laden van pakken stro
koppeltje boiten, kopje duikelen
kopstubber, ragebol
kopzeere, hoofdpijn
koren stelen, (ouderwets), het koren tussen de buien door inhalen
korffstal, (ouderwets), fuik van tenen gevlochten
korre, vierwielige landbouwwagen
kôrrel, korrel
korrel, klein wiel
korrelslee, (ouderwets), driewielig laag en plat voertuig
korries, 1. aardappelvezels (afvalproduct der aardappelmeelfabrieken) 2. (ouderwets), geringschattend woord voor jenever
kôrs, kôrsdoags, kort geleden
't kôrte goud, de kleine kinderen
kôrvendroager, (ouderwets), venter met korven
kôster, (ouderwets), schoolmeester. Oudtijds vervulde één persoon vaak beide beroepen
kôsteroal, deftig
koudaif, scheldnaam voor Termunter
kouer, 1. koor = bepaald deel van de kerk. 2. waterhoentje
kouhakkeg, koehakkig (beengebrek bij het paard)
kouheer, (ouderwets), koeiehoeder of koeiehoedster
koulpot, koelpot. In glasfabriek voor het koelen der flessen
kounavvel, grote sul
koundert, stommerd
koupeerd, (kindertaal), bont paard
kous, 1. kous. 2. ovaal stukje metaal waaromheen touw wordt gesplit
kouster, in orde, zuiver, meestal in negatieve zin gebezigd
kouvreters, scheldnaam voor Muntendammers

kraabm, aardappelrooien met de hand
kraaiezummer, late zomer
kraaigie wuppen, kinderspel
kraande, kraante, courant
krabersverlof, (ouderwets), verlof aan schoolkinderen tijdelijk de school te verzuimen teneinde iets te verdienen met aardappelrooien {p.20}
krabertje, apparaat, waarin het veiligheidsscheermesje
krapke, krappie, houten deursluiting
krassen, (ouderwets), het schoonmaken van scheerwol
krasavond, (ouderwets), ongeveer dezelfde gebruiken als op het spinmaal
kraft, kravve, karaf
krebas, kregel ventje
kreiveln, 1. oneerlijk spelen 2. krioelen. 3. twisten
kek, krekt, juist, precies
kribben, kinderruzie
krieg, kracht, levenslust
kriel, kriele, kleine aardappelen
krietoakster, vlaamse gaai
krikeendje, klein waterhoentje
krikkie, 1. krielkip. 2. *krikkie* of *krikhoantje* = klein persoon dat er best durft wezen
krimbe, inspringende hoek
krimp, (*gain krimp geven*), erg vasthoudend
kroagbonk, sleutelbeen
kroamwoarster, (ouderwets), zie *boaker*
krôdde, 1. perzikkruid. 2. herik ofwel *kiek*
kroderplaanke, kruiplank in het veen
kroepie vot, kroepie weg, verstopperij spelen
kroes, oneffen, gekruld
krollen, krullen
kromme rad joagen, kopje duikelen
kromsteert, (ouderwets), kromstaart = munt, zo genoemd naar de daarop afgebeelde leeuw met binnenwaarts gebogen staart. Holland sloeg z.g. *cromsterten* vanaf 12 december 1429.
kromstok, gebogen balkje waaraan het slachtdier aan de ladder hangt
kromtand aaide, eg met voorwaarts gebogen tanden, vooral geschikt voor het losscheuren van kweek
kroonrogge, (ouderwets), een ras dat zich niet heeft kunnen handhaven
krop, krobbe, 1. krop van vogel 2. wreef van de voet 3. ploegschaar
kropad, (ouderwets), spoor van kruiwagen door aardappel- of bietenland
krôsse, (minachtend), lichaam
kruudoorn, kruisbes
kruusliene, kruislijn, heeft niet het bezwaar van de tussenteugel
kruzemunt, akkermunt
kub, deel van fuik
kubben, ruimten tussen dorsvloer en zijmuur
kukeleku, opschepperij, zottepraat
kullen, mislukken
kulpen, gluren, kijken
kulpie, (ouderwets), halve cent
kundeg, bekend (b.v. in: *ie kommen mie kundeg veur*)
kundegen, kunnegen, (ouderwets), zie *aanheuren*

kunsweg, (ouderwets), verharde weg
kurendriever, grapjas, vooral door handelingen
kuutjebuuten, ruilen, kwanselen
kwaalm, walm, damp
kwaalster, opgegeven fluim
kwakken, 1. iets neersmijten 2. zinloos praten
kwakjen, zeer vieze manier van spuwen
kwats, narrepraat
kwedeln, **kweteln**, inhoudloos praten
kweek, kweek = grassoort (*triticum repens*) verwant aan tarwe. Zeer lastig onkruid met wortelstokken. Het woord kweek komt veel voor in samenstellingen, waarvan sommigen de spot drijven met degene wiens land sterk met kweek is bezet: *kweekaaide*, *kweekboer*, *kweker*, *kwekersbedrief*, *kwekerij*, *kweken schovveln*, *kweekveters*, *kwekeg laand*, *veterkweek*
kween, **kweene**, kween. Tweeslachtig dier of interseks met mannelijke en vrouwelijke geslachtsorganen. Onjuist (ook in sommige woordenboeken) is het om kween te omschrijven als: onvruchtbaar dier of onvruchtbare koe
kweers, smakeloos voedsel
kwengeln, morsend heen en weer schenken {p.21}
kwiel, **kwiele**, (zeer plat), speksel
kwinde, vervallen huis
kwitsebaaien, **kwitsekralen**, lijsterbessen
laaiter, klappen, slaag
laandjebloum, **laandjebloume**, madeliefje
laandje verovern, jongensspel
laankneersd, traag
labbernoekas, zeer misvorm iets, rare sinjeur enz.
laauw, 1. lauw. 2. weinig of niets
laddemês, of **larremês**, zie *snit*
ladden, **larren**, bepaalde waterplanten
larre, zie *vilt*
laigenpuude, of **leugenpuude**, leugenaar
laikmodder, (ouderwets), baggermodder
laim, leem
laive, **laiw**, leeuw
laiwerk, **laaiwerke**, **laiwerik**, leeuwerik
lammenoadeg, hangerig, loom
lappen, 1. lappen (verstellen). 2. zie *flikken 4*
lappert, bandiet, deugniet
lapswans, vod van een kerel
laude, (ouderwets), gereedschap om voor uit de bakkersoven te halen
lebait, 1. ziekelijk. 2. defect
ledder, ladder
leedbier, **dodebier**, **gildebier**, (ouderwets), bier dat in een sterfhuis werd geschonken
't leern, (ouderwets), de lering, catechisatie
lêgge, (ouderwets), een leg graan, erwten enz. om te vlegeldorsen
lekkeris, staafdrop
lelk, 1. boos. 2. lelijk
lelle, **lellebel**, slet
lembke, koolzaadras
lemperd, lange vent

lêns, lens = geen water gevend (van de pomp)
lep, 1. klep. 2. schopje
lepelbred, (ouderwets), kastje met glazen voorzijde, waarin de lepels
lepelzaikte, honger lijden
lêst, laatst
lesties, de laatste tijd
letterdouk, (ouderwets), doek waarin namen geborduurd
leunasalpeter, (ouderwets), stikstofmeststof
levai, (ouderwets), staak in het veen, waaraan men een lap hees ten teken van *oldert*, stakingen enz.
't lewaai, teken van *oldert*
't licht, nageboorte van paard of koe
lichtbeelden, (ouderwets), lantaarplaatjes. Een film noemde men “levende beelden”
lidruske, paardestaart = onkruid
't lief baiden, het lijf bieden (uitstulping der ingewanden bij een koe)
liefzeere, buikpijn
liek, 1. recht, in betekenis van: rechte lijn. 2. vereffend
liekbendeg, 1. rechthoek, de waarheid zeggen. 2. vlak
liekdailer, groot jeneverglas zonder voet
liek om liek, ruilen zonder toegift
liepen, schreien
lierevan, schertsend voor dronken
liesterkralen, lijsterbessen
't loaike, **'t looike**, (ouderwets), arreslee
loanens, (ouderwets), laningen (planken onder bedstede)
locht, 1. licht. 2. lucht
lochterslag, weerlichtslag
loek, 1. verstandig. 2. luik
loemen, **luimen**, zich schikken
loeterd, gluiperd
loeterg, kwaad, korzelig
loggem, 1. stank. 2. walm
loiewievenknope, vrijgezellenknoop
loiewievenkost, of **ruiom**, snel te bereiden voedsel van meel en water
't lok, wollegras (zie *moorke*)
lokst, **lugst**, je liegt
lommerken, (ouderwets), eierspel met Pasen
Londense zwientjes, varkens van een bepaald gewicht die veel naar Londen werden geëxporteerd
longern, verlangend wachten, vooral op eten en drinken
loop hên schieten, hoepel op
loops, paartijd van sommige huisdieren
loos, schrand, slim
los, bepaalde kleigrond
lôs bakkie, bij de “D.U.W.”: het drinken van een kop koffie buiten de schafttijd {p.22}
lotten, bepaalde oppervlakte veen
lötten, (ouderwets), loten = een lot trekken voor men in dienst moest, dan wel door het lot werd vrijgesteld
't loug, kom van het dorp
lovelbier, (ouderwets) bier gedronken bij verloving

lovverd, lomperik

loze Wubbe, (Wubbe Wilts 1890-1966). Man met een enorm geheugen te Onstwedde. Wist o. a. de verjaar-, trouw- of sterfdatum van vele honderden mensen. Voorts van jaren her de weersgesteldheid met de juiste datum. Was zeer kundig in de geschiedenis

lunze, luns (spie in as van wiel)

lustern, 1. luisteren. 2. fluisteren

lustjammer, lusteloos

lutje, ludek, luk, klein

lutters, 1. Luthers. 2. zonder geld. 3. verbeurd verklaard

't lutterêndeuske, (ouderwets), snuifdoosje (gebruikt in de kerk)

luug, leugenaar

luur, luier

lij, luw en zacht weer

Maaistoaken, Meistaking (1943). Nadat er in de pers was gepubliceerd dat de bezetter alle voormalige militairen weer krijgsgevangen wilde nemen, braken er in het Noorden des lands heftige en emotionele stakingen uit, waartegen de bezetter zeer fel optrad. Het zwaarst werd Marum getroffen, waar een kleine twintig doden vielen. O.a. vier lieden uit één gezin, waarvan het jongste slachtoffer 13 jaar was.

't maal daaier, de alvleesklier

maal 't jaarke, mallerd, grapjas

maalkopter, nijdigerd

maalmeulen, mallemlen, draaimolen

maanje, mannetje, ventje

maanjeminst, de verstandigste, hij die zich schikt

maank, tussen (eenling tussen veel andersoortigen)

maarg, merg

maark, 1. markt. 2. merg. 3. merk

maggeln, stuntelig schrijven

magnum bonum, (ouderwets), aardappelras

maif, maiwe, meeuw

maifie, meeuwtje (duivenras)

mainstieds, meestal

makke sikke, marechaussee (schertsend)

man, mor, maar

mandjehok, plaats in glasfabriek waar de flessen worden bemand

mandjemokkers, mandemakers of mandemaaksters in glasfabriek

mans, voor iets bekwaam zijn

mantelklieren, amandelen (in de keel)

marke, (ouderwets), gemeenschappelijk grondbezit, verdeeld in waardelen

marne, (ouderwets), veel verbouwd haverras

de Marne, de gemeenten Ulrum, Kloosterburen en Leens

massiesee, marechaussee

't mat, 1. duiventil. 2. halve hectare

medde, aanstellerig meisje

mede, mee, (ouderwets), lage weilanden die uitsluitend gemaaid werden

meede, over de grond getrokken streep

meente, (ouderwets), 1. grond in gemeenschappelijk bezit. 2. bezitters van die grond tezamen.

Meente is het grondwoord van het huidige "gemeente"

meer, meere, merrie

meert, bunzing

meetjelappen, spel met centen
meetladde, hier en daar gebruikelijk voor zeer grote rekenliniaal
megoggel, lompe vrouw
Meldine, of **Melle Dinoa**, Dinoa de vrouw van Melle Waalkes Balk, geboren 1813 te Zoutkamp, overleden 1890. Deed veel voorspellingen, waarvan een groot deel is bewaarheid {p.23}
mêlkfabriek, zuivelfabriek
mêlle, melde (soort onkruid)
melijfjes, madeliefjes
meneer, (ouderwets), vroeger aanspreektitel voor dominee
meneuvels, gebaren
menneg, veel, verscheidene
mênnen, 1. mensen. 2. het geheel van werkzaamheden ergens aan verbonden, b. v. *mizze mênnen*
mennigsten, (ouderwets), datum
menning, laan bij het land
Meppeler biggen, (ouderwets), geen bepaald ras, maar zo genoemd omdat biggen van de markt aldaar een goede naam hadden
mesdaghoaver, (ouderwets), zwarte haver, slechts enkele jaren verbouwd
mèsien, machine
mesjokke, niet goed wijs
mêst, (nog weinig gebezigd), mes
's Mètieds, in de Meitijd
meu, (ouderwets), tante (oud-Nederlands: moi, in vroegere Staten Vertaling: Leviticus 18:14)
meugen, lusten (voedsel lusten)
meur, bedorven, zwak
mezzeln, metselen
mezzels, mazelen
middelkerwies, naar menselijke berekening
middelmantjes, latjes die een vensterruit doordelen
midwinter, eerste Kerstdag
miedsoam, bang om een ander te kwetsen
miegen, (plat), plassen
mieghummel, mier
mienen, iets mijnen op een veiling
miening, boeldag
mier, **miere**, witte muur (onkruid)
mies, akelig, naar
mieter, **mieterd**, slecht iemand
mieterg, (er *mieterg* uitzien), er slecht uitzien
mietern, smijten
miggeln, motregen
mik, roggebroodje
milde, milt
minne, vader
mis, **mizze**, mest
misbulde, **misdôbbe**, mesthoop
misgaster, ellendeling, mistpunt
mishotjen, mislukken

missie, afvaardiging van enkele personen
mitvrijen, *mitvrijen* doen ouders als ze de huwelijkskandidaat overdreven laten merken dat het in goede aarde valt
moaksman, gevolmachtigde
's moals, des maals = elke keer
moanen, manen (om de schuld te betalen)
moar, dorpskanaal
moars, **moaze**, achterste
modde, **mot**, zeug
modde mit biggen, salomonszegel (plant)
moe, geul in de Dollard
moj, **mojje**, veel gebezigde groet, waarschijnlijk vervorming van: (goede) morgen
mokje, (ouderwets), drinkgerei
mollebonen, paardebonen, gewekt en daarna in de *mollepan* geroosterd
möllen, (ouderwets), lengtemaat van 7 voet
möllenwaren, (ouderwets), aandelen in het grondbezit
molverd, lompe vent
moorke, wollegras (*eriophorum*) een veenvormende plant
moren, maden
mossels, (ouderwets), vroeger als mest gebruikt
mosterdstip, jus waarin mosterd is verwerkt
motdiezel, melkdistel
motjen, 1. onhandig werken 2. tegenstribbelen
motschupken, (ouderwets), kolenschep gebruikt voor turfmolm
motzeeve, (ouderwets), zeef voor turfmolm
mouervootje, merrieveulen
mous, boerenkool
'n moutje, een gedwongen huwelijk
movveg, muf
mud, **mudde**, 1. hectoliter. 2. landmaat
mude, buitengeul van een vaart
muggeg, last van vliegen hebbend
muien, spijten
muiten, **opmuiten**, opwachten
mulder, molenaar
mulobig, **mulobigge**, (ouderwets), scheldnaam voor muloleerling {p.24}
muren bounen, (ouderwets), muren boenen. Het *muren bounen* werd vroeger eens per jaar gedaan, althans bij boerderijen
Mij, Uithuizermeeden
mijheer, (ouderwets), jongen die in het voorjaar de lammeren hoedde
naarms, nergens
nachtmoalsdag, dag waarop het heilig avondmaal wordt gevierd
nait allain, 1. zwanger 2. met ongedierte behept
nakke, nek
naren, **nareg**, brommig praten, korzelig
nasken, **nasjen**, **ofnasken**, **ofnasjen**, stiekem iets weg nemen
nat, (ouderwets), jus
natteghaid vuilen, onraad vermoeden
neb, snavel
neddelkeunenkje, winterkoninkje

neefie, kleine steekmug
neerkaauwen, herkauwen
neers, achterste
negendoder, grauwe klauwier
negge, egge, (ouderwets) 1. zelfkant van stoffen of zeildoek. 2. scherpe kant van mes of ander voorwerp
nekjen, de nek omdraaien
neudelg, neutelg, verdrietig
neulen, zacht loeien of brommen
neusken, rondneuzen
nibbeln, 1. knibbelen. 2. knabbelen
nich, niet
nich recht deege, (ouderwets), niet helemaal goed bij 't verstand
niddel, prikkelbaar
nietjen, nittjen, nirten, treiteren
nietsk, vinnig
nievaltoons, nivvelteund, lopen met naar binnenstaande tenen
nikkoppen, ja knikken
nip, 1. kledingstof. 2. tik. 3. rare hoed. 4. nauwkeurig
noabaauw, nabouw = het gewas dat men krijgt van origineel zaad
noaber, buurman
noar de knoppen, naar zijn grootje
noar 't doun weg, naar omstandigheden
noavrucht, tweede gewas op hetzelfde land in één jaar
nocht, 1. bekomst. 2. ambitie
nokkern, zacht blaten
's nommedoags, des namiddags
noodstaal, kleine ruimte in hoefsmidse, waarin een onhandelbaar paard wordt gehesen en vastgebonden om beslagen te worden
norgesalpeter, (ouderwets), stikstofmeststof
nosk, stil in de natuur
nösters, neusgaten
nuigen, uitnodigen
numeg, 1. goed geluimd 2. schrander
nussie, nestje
nusterg, slecht geluimd
nuunder, schelpje
nuunkaalke, schelpkalk
nuuntjen, (ouderwets), lawaai maken aan vensters en luiken van het huis waar *krasavond* werd gehouden
nuver, 1. knap van uiterlijk 2. netjes gedaan
nuzzeln, nestelen. Fig.: de huwelijksuitzet bij elkaar brengen
't nijjaar ofwinnen, elkaar gelukkig nieuwjaar wensen
nijloatje, nieuwtje
nijmêlk, nieuwmelkt (een pasgekalfde koe is *nijmêlk*)
nijmoods, modern, nieuw-modisch
nijplichteg, graag nieuws willen weten en vertellen, voor nieuwigheden zijn
nijjs, nieuws
oa, bij, cij, (ouderwets), zegswijze van het a, b, c
oadoam en evoa, monnikskap (plant)

oam, opzwellen van het uier en omgeving na het afkalven
oamel, emelt (larve van langpootmug)
oamias, ommejas, ommias, geribde zware stof voor werkbroecken
oarend, 1. ring aan zeisboom 2. arend
oartzelmoand, (ouderwets), oktober
oat, oot, wilde haver {p.25}
obsternoat, obstinaat = koppig, tegensprekend
odde, otte, maalodde, maalotte, hansworst
odder, 1. orde. 2. order
ode, (ouderwets), grootmoeder
oetboudeln, uutboudeln, uitzet meegeven
oet der kiek, uut der kiek, uitmuntend
oet gouder best, uut gouder best, uit goedheid
oetjoager, uutjoager, kind dat buiten het ouderlijk huis werkt en slaapt
oetlopersgoud, uutlopersgoud, nette kleren voor 's avonds
oetrijen, uutrijen, (uit) kammen
oetslag, uutslag, (ouderwets), voor de vakantie begon liet de meester de kinderen door een hoepel springen, waarbij ze een slag op zeker lichaamsdeel incasseerden. Als de school weer begon was er inslag
oetspieren, uutspieren, ontkiemen
oet 't stok, uut 't stok, uitstekend
oetstokken, uutstokken, 1. verstellen. 2. Met woord en gebaar iets duidelijk maken
oetstubben, uutstubben, uitslaan van stof en vuil
oetvreten, uutvreten, iets verkeerd uithalen
ofgeschaaiden, (ouderwets), afgescheidenen. Ruim honderd jaar de benaming van hen die zich in 1834 van de hervormde kerk afzonderden
ofgeschaaiden kermis, (ouderwets), zedingsdag
ofgeschaaiden regentje, motregen
ofhimmeln, schoonmaken
oflegger, (ouderwets), graanmaaier met vier wieken die de garven ongebonden aflegt
ofnieveln, stiekem iets wegnemen van een ander
ofriggeln, afrasteren
ofsloagen, 1. afslaan. 2. doet een merrie (soms) bij de hengst
oftiggeln, 1. een pak slaag geven 2. klei wegvoeren van het land naar het *tiggelwaark*
oftokken, aftroggelen
oftroeveln, afranselen
ofvouern, kort voor bedtijd laatste voer aan het vee voorleggen
ofvurreln, 1. doorzagen van een dier, dat voor de geboorte blijft steken. 2. met voeten iets afmeten
ofwaalder, groot glooimes (om slootwal schuin te maken)
ofwênnen, jonge dieren geleidelijk van de moeder afwennen
't ogenkloar, stinkende gouwe (plant)
okse, domkop
older, 1. ouder. 2. 'n haile older = een hele ouderdom
olderman, (ouderwets), 1. voorzitter van een klucht 2. raadsman van de abt 3. voorzitter van een ambachtsgilde in de stad
oldert, einde van de dagtaak
ol houer, zaniker, zeurdert
ollegies, oude lui, oudjes
ollen, ouders

ollozie, allozie, horloge
ol Maai, 12 mei
olske, oudje
olwieven, oude wijvenkoek
ombaalgen, omballeng, 1. rommel, ballast. 2. ziek
omboien, verkleden
ombulen, van voornemen veranderen (of van werkmethode)
omkringen, omkeren, teruggaan
omliek willen, gezeggelijk zijn
ompailen, ompélen, met veel geduld een anders iets leren
omreden, aangezien, omdat
om suns, om sunst, om sunt, 1. gratis 2. zonder moeite 3. moeite zonder resultaat
omswinnen, omzwerven
omvoamen, omvatten
ong, oo
ongedoan, vuil, wanorde
ongel, ongel = harde dierlijke vetsoort
ongoal, oneffen
onkant, *onkant* is een uier, waarvan het ene kwartier eerder (of later) is uitgemolken dan de anderen
onnasteg, erg, verschrikkelijk
onneuzele kinderdag, (ouderwets), herdenking van de kindermoord te Bethlehem, Mattheus 2:16-18, gedenkdag 28 december. {p.26}
onnuur, onzuun, onzindelijk, smerig
onroadjen, verstoppertje spelen
ontloaten, dooi
ontront, lomperd, lummel
oogwaai, wat in het oog valt
ooijescheper, (ouderwets), tijdelijke tweede herder bij één kudde. Had tot taak om de ooiën waarvan de lammeren in de kooi bleven op een bepaald uur daarheen te drijven om de lammeren te zogen
't oord, kwartje
oorgeld, (ouderwets), belasting op paarden
oorlogsschepen, (schertsend), zeer grote klompen
ooriesder, (ouderwets), hoofddeksel van edel metaal door vrouwen gedragen
oostganger, (ouderwets), iemand die als militair in Ned. Oostindië had gediend
ootje, grootmoeder
open lief, goede stoelgang
op aine zetten, ainen, bieten op één zetten
op blok schovveln, (ouderwets), met schoffel de bieten op polletjes laten staan
opdiene, zwellen
opdriever, in glasfabriek degene die het mondstuk op de flessen maakt
't opedeldôk, middel tegen kiespijn en reumatiek
op 't haand, optand, aanstonds, langzamerhand
op hoekies, op boekies, gehurkt
opklandern, opsieren
oplegger, (ouderwets), smalle lange schop voor turfgraven
opmis, soms
opmuiten, tegen houden
op 't ogenstond, ogenblikkelijk

op rekken goan, het hazepad kiezen
opschot, (ouderwets), de natte turven zoals ze uit het veen werden gestoken
op 't stond, thans
opvuiern, naar het graf voeren
opzeelen, hupseelen, bretels
ork, onaangenaam iemand
't ôrke, 1. deugniet. 2. varkentje
orre, 1. laagstaand iemand 2. *rooie orre* = ijzeroer
't ôrt, overgebleven voedsel of voeder
orzeg, korzelig
otken, soort pijp
otterdoks, orthodox (streng in de leer)
ôttern, schreeuwen, tieren
oust, ouste, kwast of knoest in hout
over de jazzenbrug, (ouderwets), *noar 't waarkhuus tou*
overnoabern, van de buren overkomen
over de gruppel, over de grens
overvaal, toeval (ziekte)
ozzeg, 1. dom. 2. onvriendelijk
paand, (ouderwets), de breedte die een ploeg aardappelrooiers gezamenlijk “voor” had
paandkevetten, 1. een goed leventje leiden 2. de baas spelen
paardenpacht, (ouderwets), belasting op vee
paardij, sommigen
paarstôrf, persturf
paitereulie, peitrom, petrolie, petrolium, pietereulie, petroleum
pakdouk, luier
pakdaarm, pakkedaarm, endeldarm
pakdroad, pakkedroad, (ouderwets), dun ijzerdraad om stropakken, ook wel boerentouw genoemd
pakkiekoare, kruiwagen, speciaal ingericht om stropakken te kruien
palm, (ouderwets), lengtemaat, zo lang als de handpalm breed is
palderaksie, palternaksie, zeer nat en drassig land
pandrooiers, (ouderwets), aardappelrooiers die bij een bestaande ploeg in het pand gingen
pangeln, handelen op minderwaardige wijze, zonder bepaald bedrog te plegen
papiersnieder, zie *vissie*
papiljotten, (ook *papillotten*), papierreepjes om het haar te krullen
patjaker, oplichter
paul krugertjes, (ouderwets), aardappelras
pebaaiern, proberen
peerdekop, (ouderwets), deel van de stropers van een dorsmachine
peerhomme, paardeham
pefester, professor
pefietelijk, profijtelijk
peigel, (zeer plat), dood {p.27}
Pekelder roegbainders, schimpnaam voor inwoners van Pekela
peller, pallet (houten raam om goederen op te stapelen)
pênze, (platvloers), lichaam
perchloroatschoade, (ouderwets), rogge met chilisalpeter bemest, leed soms schade door perchloraten
persoonsbewies, (ouderwets), legitimatie in bezettingstijd

perugano, (ouderwets), guano = zeevogelmest afkomstig uit Peru
pet, knudde
petkuser, veel verbouwd roggeras
petroelie, (ouderwets), ruwe troep, gepeupel
peuk, peukel, klein ventje
peul, peule, 1. peul. 2. peluw
peutern, 1. vinnig zijn werk doen 2. peutern
pias, paljas, snaak
piejekker, (ouderwets), lakense jas
'n piek zetten, een hak zetten
pieldertjes, (ouderwets), pilaartjes aan een kast
piepkaan, 1. zuigfles. 2. *Hij is aan de piepkaan* = aan de drank
pieplelies, Oost-Indische kers
pieren, pierewaaien, aan de zwier zijn
pierewaaien, purificatoren, (apparaten in een aardappelmeelfabriek)
piesappeltjes, zaadbessen aan de aardappelstruik
pH, zuurgraad, veel gebruikte term in chemische fabrieken en in de landbouw
pigge, gepunte stok
pikenine, (ouderwets), piano
pinkie, 1. pinkvinger 2. kleine metworst
Pinksterboog, Pinksterbooge, (ouderwets), halve koepel met groen en biezen versierd
Pinksterbroed, (ouderwets), Pinksterbruid. Figuur bij volksvermaken. Het meisje dat 's morgens het langste sliep was het mikpunt van jolige spot
piont, steel van wollegras, gebruikt om pijpestelen te reinigen
pioot, luis
pisgraitendag, Sint Margriet (20 juli) regendag
pispotjes, de bloemen der akkerwinde
pittje, paardje
pizakken, langdurig zwaar werken
plakkie aan, kinderspel
planeet, (ouderwets), merknaam voor handgeduwde landbouwwerktuigen Planeet. werd vaak als zelfstandig naamwoord gebruikt: de planeet, 't planeet
plantaait, in overvloed
plaze, kletsmaajoor, wauwelaar
plecht, 1. oud gebruik 2. deel van schip
plee, (ouderwets), w.c.
plenter, plinter, ponterboom
pleverkouk, pleverkouke, eierkoek
ploage, overvaal, plotselinge machteloosheid bij het varken
ploats, ploatse, opstrekking land, meestal achter boerderij gelegen
plogelze, plug
plotseg, opgezet gezicht
plunnen, kleren
pluimpie, 1. soort visdeeg 2. pluimpje
pluusterg, 1. pluizig 2. regenachtig
pluustern, 1. iets uit elkaar halen 2. nasuffelen
pluzen, stormen
poage, zie *Drentse nachtegoalen*
poalen, (ouderwets), palen 1. grenzen aan 2. in het antieke oosten en later in het Europa een doodstraf die werd voltrokken door de veroordeelde een gepunte paal in de anus te drijven,

zodanig dat de paal tussen de schouderbladen weer te voorschijn kwam. Een nog wreder methode was om de veroordeelde met de buik in een stevig in de grond geplante paal te spietsen. Het kon dan zeer lang duren eer de dood intrad.

poazen, 1. met grote stappen lopen 2. vast trappen 3. met de voeten treden 4. op en neer gaan {p.28}

poea, poehe, opschepperij, koude drukte

poebe, 1. scheldnaam voor een R. K. of Westfaliër 2. vod van een kerel

poedie, meisje, meer in het bijzonder het meisje waarmee men verkering heeft

poedies, puttee (beenwindsel)

poemel, lomp zwaar vrouwens

poepappel, 1. netelige kwestie 2. mislukking

poepsteern, barst in het ijs

poesten, blazen (ook bij damspel)

pog, gebrek aan groeikracht

pokkel, lichaam

pokkeln, zwaar werken

pol, 1. dik, pafferig 2. graspol

polde, polt, slonzig kledingstuk, vod

polka, bepaalde haardracht

polsk, onbevucht (van eieren)

poltern, plassen

pompwief, (ouderwets), spookwif bij Ter Borg

pondschift, (ouderwets), houten botervloot inhoudende één pond

pong, ponge, niet geheel gevulde zak

ponnens, ponnenk, hetzelfde als *achterbint* en *veurbint*.

ponnie, 1. ponny. 2. bepaalde haardracht

ponter, ponterboom, paal om voer hooi of koren vast te sjoeren

pooks, iets dat klein in zijn soort is

pool, poole, (ouderwets), wintermuts

poppenschoutjes, monnikskap (plant)

poppie, 1. baby 2. kleine pop

pork, 1. klein kind 2. kleine volwassen man

porre, 1. pad (dier) 2. por (lompe stoot) 3. droge neusklad

porrevilder, zeer stomp mes

porster, (ouderwets), vrouw die tegen betaling 's morgens de mensen wekte

possie, portie

poste, zware brede plank (b.v. loopplank naar schip, *misposte*)

poter, 1. pootaardappel 2. verdwenen, voortvluchtig

poterschoet, (ouderwets), jutezak aan zelen gedragen waarin zich de te poten aardappelen bevinden

poteten, stampot

potje, 1. potje. 2. zuigeling

potjen, oppotjen, geld sparen

potoakster, bemoeial

potataal, (ouderwets), stal waarin het vee los rondliep

pottenkroder, man die in glasfabriek de flessen naar het *uutzuikershok* brengt

pottertaaiern, (ouderwets), fotograferen

poudrette, (ouderwets), tot stof geworden mensendrek, voor bemesting gebruikt

poul, peul

praan 1. opgewarmd eten, maaltijd. 2. massa

praimen, breipennen
prakkezaaiern, nadenken, peinzen
preek, **preekje**, 1. kinderstoel. 2. preek
preukel, 1. pijpuithaler. 2. kereltje
preuzen, voedsel fijn maken met de vork
priel, geul op 't Wad of in de Dollard
pril, april
proam, 1. klein vaartuig. 2. neusknijper voor een lastig paard
prommeln, 1. mopperen. 2. prevelen
proosdij, (ouderwets), woning en ambt van de *proost* = beheerder
proten, praten
prugel, **prugeltje**, klein persoon
prut, **prudde**, 1. modder. 2. *in de prut joagen* = in het honderd laten lopen
puil, **puude**, **puut**, **poil**, papieren winkelzak
pulen, 1. iets van de doppen ontdoen. 2. peutern. 3. langzaam doorwerken
pulpitrum, **pultrum**, **puntrom**, (ouderwets) bepaald model kast
put, 1. put. 2. pomp
puthok, (ouderwets), achterhuis
putsteert, pompzwengel
putter, 1. putter of distelvink 2. putbaas bij werkverschaffing (later *duw*)
puutje, 1. beurs. 2. kleine puut
puutjegoud, **puutjemizze**, (ouderwets), kunstmest {p.29}
raagvat, scheldend wijf
raai, (ouderwets), 1. grote greppel waar kleine in uitmonden 2. uitgezette lijn
raait, riet
raaitteugel, rietwortelstok
rabbeln, **rappeln**, rammelen, ratelen
rad, 1. wiel. 2. vlug
ragen, schelden, kijven
raiden, in orde maken of in orde houden
raidomp, **raitdomp**, roerdomp
raif, **raive**, gereedschap
raipen, binten. Zie *achterbint* en *veurbint*
rakken, schoonhouden, schoonmaken
rakkersraif, bijna versleten voorwerpen die nog dienst doen
rap en **roet**, schorriemorrie
rasploert, erge ploert
rebaiten, **robaiten**, rode bieten (kroten)
rebulie, drukte maken, lawaai schoppen
't recht van de wind, (ouderwets), het recht om in een bepaalde molen zijn graan kosteloos te laten malen
redden, **rijen**, (het haar) kammen
redger, (ouderwets), rechter in een ommelander gericht
rediesies, radijsjes
ree, 1. ree. 2. laan
reebain, reebeen (beengebreek bij het paard)
reebe, **reep**, ruif
reeuw, **rel**, **riw**, zie *raif*
't regenspraaid, (ouderwets), zwarte doek gedragen bij begrafenissen

reimertje, ruimertje, rummer, rummerke, roemer, klein drinkglas
reiten, (ouderwets), zie *bollepies 1*
rek, elastiek
reken 1. rekenen. 2. rekening
rekenschap, 1. rekenschap geven. 2. ergens rekening mee houden
reminten, ravotten, stoeien
Renne, Ronne, (ouderwets), naam van enkele beekjes
repallie, volk van min allooi
repel, hekel (gereedschap)
repeln, 1. hekelen van vlas. 2. ravotten. 3. lesbische handelingen van koeien
reren, 1. schreien. 2. onsamenhangend schreeuwen
reudeln, ruddeln, vlug inhoudloos praten
reuden, rudern, rooien
reukeln, 1. porren. 2. zie *steukeln*
reupen, 1. met geweld losscheuren 2. stoeien
reurdottel, roerdomp
reveln, druk praten
rezelvaaierd, kloek, flink
rezelvaaiern, 1. een besluit nemen 2. aanstalten maken om iets te doen
richten, 1. de spanten op een huis maken. 2. de binten omhoog richten
richter imperator, richters, (ouderwets), fabrieksaardappel van ± 1890
ribbels, regelmatige oneffenheden
riddel, *aan de riddel*, uithuizig zijn
riddelbloaden, ridderzuring
riebel, *alles in de riebel?*, alles wel?
rief, rieve, rijf (hooiharkje)
riefkern, (ouderwets), notenspel met Pasen, ook wel “*op de gorre*” genaamd
riegaaide, rijeneg
rieg, riego, rij
riekelk, rijkelijk
riekeman, varkensnier
Rieks en Stiene, rond 1930 een in een bepaald gebied van Groningen bij iedereen bekend echtpaar dat met muziek langs de huizen trok. Waren soms in maart nog aan het “*nijjoar ofwinnen*”. *Rieks met de liere en Stiene mit de trom*
ries, rijst
riestern, notenspel met Pasen
riet, 1. afwateringssloot 2. klein zijriviertje
riezen, 1. rijzen. 2. *riezen bessem* = rijzen bezem
rigter, richter, (ouderwets), iemand die recht moest spreken
rigterbier, (ouderwets), bier dat bij het richten van een woning werd geschonken {p.30}
rik, 1. linnenrek. 2. slaaplat of “*roest*” in kippenhok. 3. plank ter verbreding van de wipkar (voor hooi of graan opladen)
rimke, plankje om iets op te zetten
rimme, (ouderwets), brede lijst aan *shot* (ouderwets)
rimsel, de onderste laag van een ring turven
ring, de te drogen turven zet men wel in een *ring*
ringsloot, afwateringssloot
rintnaaiern, rentenieren
rits, 1. zelfs 2. helemaal
ritsen, iets klaar kunnen krijgen, presteren

rizzen, tillen
roakeldaais, *op roakeldaais*, op goed geluk
roakeldobbe, (ouderwets), asputje onder de open haard
roam, 1. raam 2. noodsprong, ergens in vertwijfeling een greep naar doen
robbeg, robbeleg, niet effen
robientje, haiderobientje, soort zangvogel
rôdde, rat
rôddeklooster, oude bouwval
rodefkes, kleine rode pruimen
rodôlm, rodoorn, ijzerhoudende aarde
roe, (ouderwets), lengtemaat. Een veenroe is ruim 4 meter
roeg en raauw, ruig en slordig
roege ransel, roege ronsel, slordig iemand
roegewitten, widde roegen, (ouderwets), eetaardappelras
roegvraizen, rijmen, rijpen
roebe, roep, rups
roentjen, castreren
roeps, mager, niet gezond
roet, 1. ruit 2. onkruid
roeze, *in de roeze kopen*, kopen zonder wegen of tellen
roezeg, tochtigheid van de zeug
rogge kleuren, (ouderwets), denatureren van rogge
roggeln, 1. rochelen. 2. ruggelings gaan
rokkies, *eerappels mit rokkies*, in de schil gekookt
rol, rolpens
rompeln, onverwacht stoten
rompke, (ouderwets), onderlijfje (kledingstuk)
rong, ronge, een grote spijker of houten pen
roode Zijsen, (ouderwets), Roode Zeeuwen (aardappelras)
roof, knot garen of touw
rooroeden, (ouderwets), gerechtsdienaar, een rode staf dragende
roppen, 1. iets los scheuren 2. plukken van een kip
ropvogel, 1. vogel die geplukt wordt. 2. mikpunt van plagerij
rost, 1. roest. 2. *kwoad rost* = venijnige vrouw of meisje
rôttert, rôtzak, ellendeling, rotvent
rouer, roer
rouf, 1. deksel op doodskist 2. dubbele rij kramen op de Vismarkt 3. roef (in schip)
rout, roet
routerd, slimmerd
routerg, berekenend
rovvel, 1. dracht slagen 2. zwaar werk. 3. zware ziekte. 4. tijdsduur
rozeg, koortsig
ruden, 1. rooien. 2. ruien (van vogels) 3. sloten schoonmaken. 4. woelen
rudermesien, rooimachine
rud sack, bekend merk ploeg en eg
ruier, roerig zijn, vooral op het gebied van de vrijerij
ruif, knol, raap
ruifeulie, raapolie
runner, (ouderwets), (uit het Engels), ronselaar
ruzzel, reuzel

rij, mild gevend, verkwistend
rije, lange liniaal van wagenmaker of timmerman
rijslaif, verkwister
saaiern, een lam opkweken zonder moedermelk
saais, saaize, zeis
sangen, paars
santekroam, santepetiek, wanordelijke hoop goederen {p.31}
sarrie, (ouderwets), (uit het Frans), 1. degene die de waterschapsgelden moest innen. 2. lomperd, krenng
sarrieshut, (ouderwets), woning van de *sarrie*, waterschapshuis
schaalrechten, (ouderwets), invoerrechten op granen
schaar, schaare, schaduw
schaarp, 1. scherp. 2. begaafd. 3. kippegrit
schaauwen, 1. controleren of b. v. een sloot in orde is 2. een merrie schouwen, eieren schouwen. 3. schuwen, vrezem
schabbe, berghok
schaiters, schieters (bieten die in het jaar van uitzaaien zaad voortbrengen)
schampeljoun, voorbeeld, patroon
scharrel, ratelaar, wilde leeuwebek
scharreln, 1. losse verkering 2. niet vlot iets verrichten
schathoes, (ouderwets), schuur bij een borg
scheel hebben, een weinig ziek zijn
scheerliene, 1. gespannen touw om iets recht te krijgen. 2. touw of staaldraad waaraan een grazend dier is verbonden zodat het niet in de rondte kan lopen
scheerturven, de turven die de stapel doen ankeren
scheiper, scheper, herder
schêl, schilleg, scheef
schenk, schenke, ham
schênzen, gebundelde takken
schepel, (ouderwets), landmaat (2½ are)
schepen, 1. schepen. 2. goederen in een schip laden (wordt nog veel gebezigd, ook al wordt per as vervoerd). 3. roerkuipen in zetmeelderivatenfabriek
schependomsrecht, (ouderwets), een woord waarvan mij de juiste betekenis niet bekend geworden is
scheren, 1. scheren. 2. zich laten schrappen bij het spel
schienvat, (ouderwets), stormlantaarn
schier, 1. knap, netjes. 2. hetzelfde als *glad* 2
schiere, 'n *schiere*, buitenkansje
schierschonen, het reinigen der ingewanden van een slachtdier
schieterg, schietding, nietig, klein
schietert, bangerik
schietერი, diarree
schietkoare, mestkruiwagen
schildertje, schilmesje
schilven, ondiep ploegen
schimmelge proot, dwaze praat
schin, huidschilfers, roos
schitterg, 1. diarree. 2. morsig, vuil
schoaltje lopen, toantjern, over ijsschotsen lopen
schoamel, 1. driepoot voor schoenmaker. 2. stuurinrichting van wagen

schoapjong, jongste knechtje op boerderij
schoavern, zie *strunen*
schobben, 1. schubben. 2. lurven
schobberd, schelm, schobbejak
schobberg, haveloos
schoegeln, 1. schuifelen. 2. *schontjen*
schoel, 1. rimpel in 't voorhoofd 2. luwte. 3. schuinstaand geval om achter te schuilen (voorheen bij het aardappelrooien)
schoelmester, (ouderwets), onderwijzer
schoelörgel, (ouderwets), een ingebouwd orgel, in tijden van geloofsvervolging, speciaal onder de Mennonieten.
schoemen, 1. schuimen. 2. een anders doen en laten bespieden. 3. uit de weide breken van vee
schoer, bui
schoet, schort
schokker, aardappelsorteermachine met schokstelsel
schôl, 1. slechte plank. 2. ijsschots. 3. vaartuig. 4. ondiep
scholder, schouder
schollekop, plaaggeest {p.32}
Scholten, W. A., een Geldersman die in 1842 een aardappelmeelfabriek stichtte te Foxhol. Grondlegger der aardappelmeelindustrie
schontbais, w.c.
schonten, **schontkers**, (ouderwets), bedelaars, schooiers
schontjen, op een sukkeldrafje lopen
schoolmeesters, (ouderwets), aardappelras
schoolmeestersgeld, (ouderwets), bepaald bedrag dat door de *meier* aan de stad werd betaald om de school te onderhouden, soms ook kerk en pastorie
schooners, **schoonerbrikken**, (ouderwets), vaartuigen
't schopke, schuurtje
schôrf, schurft
schorreln, gebrekkig lopen
schorriemorië, straatvolk, gepeupel
schôsstein, schoorsteen
schôssteinrout, (ouderwets), vroeger voor bemesting gebruikt
schot, (ouderwets), houten wand in kamer, waarachter de bedsteden
schot, 1. houten wand. 2. goede voortgang 3. ontkieming der graankorrels bij in hokken of zelfs op wortel staand koren
schotbred, (ouderwets) latwerk bij vervening in gebruik
schottjen, 1. lopen zonder de voeten goed op te tillen. 2. opschuiven
schou, **schoune**, schoen
schouklompen, schoeisel met houten zool en ruwleren bovenwerk
schoul, school
schoulapper, bonte vlinder
schoven schaiten, (ouderwets), met de vork de garven doorgeven.
schovveltuug, schoffeltuig. Een vrijwel verdwenen veelzijdig werktuig in het aardappelgewas. Voor granen andere modellen. Verdrongen door het wiedgarnituur
schraiwoakster, vlaamse gaai
schriefbred, (ouderwets), houten kastje waarin schoolkinderen hun boeken, lei, veren pen of griffel enz. bewaarden
schrippen, zwoegen
schroabie, bijna

schroat, schuin
schrôdde, schrôt, klein goed
schrode, schroot, 1. lat van bepaalde afmetingen. 2. slechte plank uit de buitenkant van een boom
schrol, bevlieging
schudden, 1. de kwantitatieve opbrengst der gewassen 2. schudden
schup, (ouderwets), herdersstaf
schurftæg, 1. schurftig. 2. het zich niet durven laten zien vanwege een schuldig geweten
schurrel, schotel
schurrelwotter, afwaswater
schut, zie *schoel 3*
schutstaal, stal voor weggelopen vee, waarvan de eigenaar (nog) niet bekend is
schuttereg, zie *schurftæg 2*.
schuttern, zie *aanschopperij moaken*
sechienen, geld
seege, onhebbelijke meid
seege, seegebok, geit
sek, rietgras, zegge
septiel, ziekelijk, tenger
set, het niet-draaibare deel van een brug
seupel, onvast op de benen
sevveloos, wezenloos
sib, sip, na verwant
siddeln, sirreln, sjirreln, tolln
siddelpak, (ouderwets), bedelende vrouwen droegen hun kind in het *siddelpak* op de rug
siddeltop, sirreltop, sjirreltop, siddeltobbe, sirreltobbe, sjirreltobbe, tol
siek, 1. ademtocht 2. vleugje wind
sielie, chilisalpeter NaNO_3 . Zeer bekende kunstmeststof met veel sporenelementen
't siep, waterloop
siepel, ui {p.33}
sikke, geit
sikkeneureg, slecht gehumeurd
sikkom, (ouderwets), bijna
silôdde, silon, silôt, sjalot
simelaaiern, peinzen
sipschaft, bloedverwantschap
sistern, 1. sissen. 2. branden van kwaadheid
sjaarbe, sjerp
sjammeloch, nachtpou
sjappie, zeer slordig gekleed iemand, landloper
sjoegel, (ergens *sjoegel* van hebben), verstand
sjoegeln, iemand bedotten
sjoeken, sjoekseln, lopen met natte kleren aan
sjomp, 1. soort binnenschip 2. haveloze kerel
sjompen, het geluid dat men hoort als men met zeer natte kleren loopt
sjompgat, plaats voor afvalwater, vuilnis, enz.
sjouw, (ouderwets), vlag met een knoop er in ten teken dat een schip hulp nodig had
slaauw, sluw
slaif, 1. soeplepel. 2. lomperik
slagkaar, (ouderwets), kruiwagen bij vervening in gebruik

slaiten, slieten, rondhout van bepaalde afmetingen en houtsoort
slakken, 1. slakken. 2. Thomas-slakkenmeel $\text{Ca}_3(\text{PO}_4)_2 \cdot \text{CaO}$ ofwel $\text{Ca}_4\text{P}_2\text{O}_9$, een veel gebruikte fosfaatmeststof in 1879 voor het eerst gefabriceerd volgens het procédé van de Engelse ingenieur Sidney Chilchrist Thomas
slamiel, slungel
slappentoai, slappendaarm, slappengat, slappenhak, slappenscheet, slap en futloos iemand
slatten, (ouderwets), het met de voeten treden en zo nodig stukhakken van veen
slei, sleie, zeelt
slenken, kuilen of slagen in een laan of zandweg
slepen, 1. slepen. 2. het verplaatsen van goederen met oudejaar
sleupie, tuitvormig lapje om vingerverband
slicht, 1. effen. 2. eenvoudig. 3. gemeenzaam
sliestern, slistern, glijden (b. v. over het ijs)
slieters, slieterspries, prijs die de grossier berekent aan de wederverkoper
slik, 1. snoepgoed. 2. natte aangeslibde grond
slikken, 1. likken. 2. snoepen
slim, erg
slinger, 1. slinger. 2. ergens zijn *slinger* aan hebben = lol
sloat, sla (groente)
sloatje, tabakspruim
slochtermaartbloumkes, kleine herfstasters
sloddervos, slordige vrouw
sloden, 1. meervoud van sloot 2. sloten schoonmaken
sloeken, slikken
sloeken, (ouderwets), het korte stro uit de schoof schudden
sloepsteerten, met hangende staart afdruipen
sloereg, lusteloos, moedeloos
slof, 1. iets vochtig. 2. soort pantoffel
slofken, (ouderwets), gezelschapsspel met een muiltje
slok, 1. slok. 2. buigzaam. Ook figuurlijk: een *slok* karakter
slokkebotter, achteloos iemand
slomp, massa
slomp, slomperd, gelukkig toeval
slonzen, niet accuraat werken, ergens mee omslonzen
slont, liederlijke kerel
slodeer, slootaarde
slop, (ouderwets), *vanggat*
sloppen, loszitten, vooral van te ruim schoeisel
slörm, slungel
slorre, iemand die onvast loopt
slorren, slovven, schoorvoetend lopen
slij, slee, (ouderwets), stomp
smaaien, 1. scheef op de voeten lopen. 2. zwaaien met de armen {p.34}
smaarten, pijn door ontvellingen
smacht, honger
smachteg, mager
smachtlap, hongerlijder
smaigel, gemene vent
smaigeln, vleien

smak, (ouderwets), vaartuig
't smantje, lekker hapje
Smeerlke, Smeerling, gehucht onder Onstwedde
smeerpotjes, vruchtjes van de Meidoorn
smeugel, tabakspijp
smiezen, (in de *smiezen* hebben), gaten
smiggeln, **smikkeln**, met bijgeluiden lekker eten
smikje, vuiltje, druppeltje
smodden, vuil maken of worden
smoddern, smullen
smoegen, 1. branden zonder vlam (dit ook: *smoezen* en *smoezeg*) 2. peinzend staren
smoegerg, 1. walmend. 2. nors
smoezen, geheimzinnig overleg plegen
smoezeg, bepaalde weersgesteldheid met weinig wind en dreigende regen
smok, kus
smors, **smots**, (appel)moes
smui, lenig
snaarboksem, pocher, snoefhans
snab, (ouderwets), vaartuig
snaizen, opscheppen, pochen
snakken, 1. snakken. 2. opscheppen, pochen
snaren, 1. pochen, bluffen. 2. bijterig praten
snel, gulp
snibbeln, iets fijn snijden
snieden, 1. snijden. 2. castreren
snik, (ouderwets), afgeschoten slaapplaats tegen de stal
snik, **snikke**, ouderwets binnenschip
snirre, 1. slet. 2. bitse vrouw
snit, sikkelvormige slotenreiniger
snitjen, hout snijden, knutselen
snittern, 1. er heel vlug voorbij gaan. 2. sissen
snittje, kleine hoeveelheid
snittjebus, spuitbus
snittjen, spuwen of spuiten met dunne stralen
snoarske, (ouderwets), schoonzuster
snödde, neusvocht
snoetbaand, **snoethaauw**, snauwend antwoord
snok, 1. hik. 2. *'t is hom mor een smok* = een handomdraai
snommedoags, des namiddags
snood, schrande, slim
snorren, 1. snorren. 2. iemand betrappen
snôtdouk, (plat), zakdoek
snôttert, snotneus (kwajongen)
snôttertje, **stiekelpotze**, pos (een baarsachtige vis)
snouk, 1. snoek. 2. zeer rank paard
snoukebloaden, de drijvende bladeren van gele of witte plomp
snovveln, 1. snuffelen. 2. snuiven 3. door de neus praten
snuien, 1. snoeien. 2. snoepen
snuustern, 1. snuffelen. 2. alles doorzoeken, overhoop halen
soabelbaineg, sabelbenig (beengebreek bij het paard)

Soalomo's heênklaid, sierplant
sobbeg, troebel, drabbig
Sodom, schimpnaam voor Winschoten (zie o.a. Genesis 18:20)
soeterg, besmeurd, vuil
soggeln, geluid van de zeug tijdens het zogen
sokkeloa, sukkeloa, chocolade
sokker, suker, sukker, suiker
sokkeraai, sokkeraaie, cichorei
sond, zond, gezond
spanhakken, spinhakken, spartelen
spekkedikken, zelfgebakken oudejaarskoeken
specie, 1. specie. 2. veen in bepaald stadium der turfbereiding
spekkist, spekkiste, (ouderwets), grote kist waarin gezouten zijden spek en hammen werden bewaard
speren, gebaren maken {p.35}
spertied, (ouderwets), avondklok, in bezettingstijd de uren waarop men zich niet buitenshuis mocht bevinden
sponsdeuze, (ouderwets), in gebruik bij het schoonmaken van de lei
spier gelijk, precies gelijk
spieskoamer, (ouderwets), grote kast waarin de eetwaar
spiker, (ouderwets), schuur waarin het graan werd opgeslagen dat als belasting moest worden betaald. De daar wonende boer was de *spikerboer*. Een plaatsnaam als Spijkerboor herinnert er aan.
spinhoes, (ouderwets), tuchthuis voor vrouwen
spinmoal, (ouderwets), maal dat 's avonds werd aangeboden door degene waar die dag buurmeisjes hadden geholpen met spinnen. Een koppelavond, want ook jongens mochten komen
spinnechie, (ouderwets), kastje
spint, spintvat, vijf-liter maat
spinwief, (ouderwets), volgens oud volksgeloof zat het *spinwief* in de *spinbaarg* ten N.W. van Jipsinghuizen. 's Nachts spande ze buiten draden om er jonge mannen in te vangen
spriet, 1. veer op een dameshoed 2. lang en dun meisje 3. balk aan molenkap 4. slechte sterke drank (denk aan spiritus)
sprik, sprikke, dun en schraal takje. Fig. ook in gebruik voor mager persoon
sproa, sproaie, sprotter, sprutter, spreekw
spij, spijs, speeksel
staark, sterk
stabbe, stap, ratteval
stainbil, koe met te breed kruis
stainmodde, stainmot, keldermot, pissebed
stainschoave, zie *tisternait*
stamkoarde, (ouderwets), stamkaart. In oorlogstijd de kaart waarop men de distributiebescheiden kon krijgen
stapelrecht, (ouderwets), recht van de Stad dat bepaalde dat de producten van het omliggende land in de Stad ter markt moesten worden gebracht
steern, ster
steernschot, op een kwal gelijkend uitbraaksel van dieren. Oudtijds meende men dat het afkomstig was van sterren
'n stek, onzinnig gezegde of voorstel
stelmoaker, wagenmaker

stempel, 1. puin. 2. deel van een *klapbuzze*
stempel, (ouderwets), stempelen (door werklozen bij hun meldingsplicht)
stènnen, zwaar hijgen, kreunen
steukeln, kwaad spreken, de één tegen de ander opzetten
steveldknecht, (ouderwets), stuk gereedschap om het uittrekken der laarzen te vergemakkelijken
stevels, laarzen
stevven, Tweede Kerstdag, *stevven* is een omvorming van: Stephanus, een martelaar. Hand. 7: 58
stezzels, siervazen
sticht, (ouderwets), hek waar men overheen kan stappen
stiebe, **stiep**, 1. fundering, vooral van zuil of bint. 2. stijgbeugel
stief, 1. stijf. 2. *stief zo groot* = nog wel zo groot
stiefsel, **stiezel**, stijfsel
stiege, stijg (20 stuks)
stiekel, distel
stiekel, **stiggel**, boosaardig kind
stiekeldraad, prikkeldraad
stienssk, 1. eigenzinnig. 2. achterbaks doen
stieren, stollen
stiften, (ouderwets), versieringen aan het *ooriesder*
stikke, ijzeren pin in de grond om een dier aan vast te zetten
stikker, (ouderwets), schoffelvormig ijzer bij turfgraven {p.36}
stikkersplaank, **stikkersplaanke**, (ouderwets), plank bij turfgraven gebruikt
stinkblad, klein hoefblad
stip, (ouderwets), jus
stoareg, gestadig, langzaam maar zeker
stobbe, **stop**, zekering in elektriciteitskastje
stôbbe, 1. fossiele boomwortel 2. bepaalde hoeveelheid bagger
stôdde goarn, **stôt goarn**, knot garen. Afgeleid van een “*stoot*” garen. Vijf *knap* was een *stoot*
stoef, 1. vlakbij. 2. direkt
stoeken, haperen, stokken
stoemsk, **stoenssk**, korzellig, stug
stoer, moeilijk
stoet, **stoede**, wit-, tarwe- of krentebrood
stoetbrugge, snee roggebrood met plak stoet
stokkend, **stukkend**, kapot, stuk
stokloper, opzichter bij werkverschaffing of D. U. W. Doet tevens metingen met de meetstok van een halve roe lang
stomme geern, heel graag
stommel, stronk
stommeln, 1. lawaaiig bezig zijn in huis. 2. stuntelig lopen
stomp bie, vlak bij
stonties, (ouderwets), aanstonds
stookhok, **stookhut**, los klein woongedeelte bij boerderij
stoomfiets, **stoomfietse**, (ouderwets), motorrijwiel
stoppelgang, (ouderwets), recht om de schapen op elkaars grond te mogen weiden
stoppelkadde, laat in de zomer geboren poes
stôrk, ooievaar

stoulwinder, (ouderwets), stoelenmatter
stoven, (ouderwets), het ondereind der boomstammen
stovvel, grote sul
straag, streep land tussen veenplassen
strampel, zware tak
streekie deur, spel van schooljongens
streng, 1. streng. 2. zie *riet 1.* en *riet 2.*
strinde, strint, 1. mager dier. 2. mager meisje
striedewieds, wijdbeens staan
stroekel, nors, stuurs
stroup, stroop
strouten, (ouderwets), brede, laag gelegen stroken grasland
strunen, 1. alles doorzoeken 2. uit de weide breken van vee
strupen, streupen, stropen van een huid
stubben, stof afkloppen
stubber, vegeer
studdeln, onvast lopen
studdie, doorlopend, gestadig
stutjen, 1. stotteren. 2. strompelen
stuttern, stotteren
stuutsiekoor, striepkoord, constitutiekoord = stof voor kleding
sulholt, (ouderwets), dwarsbalk op veestal
sunt, ophef, drukte
sunt jutten, SintJuttemis (iets wat nooit komt of eindeloos ver is)
suttern, zacht braden
swaalfke, zwaluw
sweerddroager, (ouderwets), figuur bij een trouwpartij. Aan het hoofd van de bruiloftsstoet en een sabel dragende, vervoegde hij zich aan het huis van de bruid en eiste haar op voor de bruidegom
swiddeln, vlug draaien
swiet, 1. vertoon 2. geweldig
swiets, met zwier
swinnen, omswinnen, zwerven
swoan ien 't nust, wittebroodje voor kinderen
swoien, zwaaien, draaien
sylviniet, (ouderwets), een weinig gebruikte kalimeststof
taai-taai, lokroep voor schapen
taaiber, topzwaar, wankel
taalter, schommel {p.37}
taamp, tros touw
taande, tante. *Dat is mien taande. Maar: tanne Grietje*
tabbe, tap, een kegelvormig (taps toelopend) voorwerp
taimen, 1. zeurig praten 2. hooi in oppers maken met een door een paard getrokken paal
Taischen, Thesinge
takken, takkens, aambeien
taks, 1. normale hoeveelheid of tijdsduur 2. afwijkende beenstand
takt, gemutst, gestemd
tal, haverpluim
tamper, iets zuur
tamtaaiern, iemand toetakelen

tangn'teg, (ouderwets), tachtig
tanne, 1. tand. 2. zie *taande*
tapn'tien, terpentijn
taske, (ouderwets), klein vaartuig
tescheurd, verscheurd (Er zijn meer woorden met *te* i.p.v. *ver*.)
tebbe, **tephaak**, (ouderwets), stok met ijzeren weerhaak om hooi te “*teppen*”
tèbekken, (ouderwets), aardappel ras genoemd naar de staatsman Thorbecke. Vele jaren een bijna magische klank in de streken met fabrieksaardappelen
teef, (ouderwets), brede houten schop bij vervening gebruikt
teegn'sworeg, tegenwoordig
teelnk, taling (wilde eendesoot)
teems, **teemse**, melkzeef
teer'n, (ouderwets), t.b.c. (tering)
teevejacht, zie *kilnjacht*
telg, jong boompje
teller, etensbord
tempeltje, stijltje bij de eindvorst van het dak
teppen, 1. blijven haken 2. met een weerhaak uitdrukken. 3. plukken
termienen, 1. termijnen 2. stuipen
ter sette, **versetten**, (ouderwets), in onderpand geven
têste, **test** = aarden bakje in de stoof waarin kooltje vuur
tets, paardeleidsels,
teunen, **tonen**, tenen
textielpunten, (ouderwets), in bezettingstijd bonnen waarop men textiel kon kopen
tezzel, kieskeurig
tidde, **tit**, tepel
tiddelkop, driftkop
tiedels, 1. gewoonlijk 2. soms
tieden, 1. tijden. 2. tijding
tiedstieden, zeer lange tijd
tiek, **tieke**, kever, tor
tielen, *aanlopen*
tien, **tiene**, (z. n. w.), kuip
tiepeln, 1. kinderspel 2. knutselen
tiepelzinneg, wispelturig
ties, kieskeurig
't tiggelwaark, steenbakkerij
tikkel, kleinigheid
til, (ouderwets), vaste houten brug of in boogvorm gemetselde brug
tilt, vlij of vlies op melk of andere vloeistof
tind, tand (van een eg)
tips, schuin toelopend
tisternait, onbestaanbaar ding waarvoor men iemand vraagt om het van een buurman te halen en hem dus foppen
titkan, **titkanne**, zuigfles
tjaalk, vaartuig
tjaauweln, kletsen, zeuren
tjaske, watermolentje
tjeu, adieu (afscheidsgroet)
tjoedeln, drukke muziek maken

tjucht, bende, troep
toater, straalschimmelziekte (trichophytie). Huidziekte bij vee die ook op de mens kan overgaan
toatern, tateren, geluiden van het kind voor het kan praten
toaveltje dansen, (ouderwets), magische kunst waarbij de tafel op en neer ging
tobangel, loophengel
tobbeln, met loophengel vissen
todden, torren, torsen, dragen
toef, kuif
toefie, kuifje
toeg, toek, touge, bebladerde tak {p.38}
toejas, (ouderwets), Russische tabaksdoos
toek, aardig, bevallig
toeken, 1. blijven haken. 2. slordig naaien
Toekert, Tuikwerd, buurt bij Delfzijl
toeniegel, lastig meisje
toenkroepertje, winterkoninkje
toentjegras, straatgras
toentjen, tuinieren in eigen tuin
toer, toere, bouwland dat twee jaar geleden grasland was
toesterd, nors iemand
toesterg, 1. verward 2. slecht geluimd
toesterstrampel, wanstaltige boomstronk
toethoorn, (ouderwets), hoorn van een koeheer
in toeze, het verward zitten van touw enz. Ook: *ie kommen der mit in toeze* = in de war
tokken, lokken
tolhek, (ouderwets), hek in verkeersweg, bij doorgaan tol te betalen
Tommies, in bezettingstijd veel gebruikt woord voor “Engelsen”
tongel, kleefkruid
tongeln, 1. bengelen 2. meeslepen
't oobe plougen, (ouderwets), te hoop ploegen = *aanvurgen*
toog, tooge, (ouderwets), 1. brede houten hark om de achtergebleven halmen te verzamelen 2. kledingstuk
toom, 1. een worp of broedsel 2. touwtje aan een vlieger
top, 1. top. 2. tol (zie *siddeltop*)
't topgras, de eerste snede
tou, soms: van (*Dat is 'n zuster tou hom*)
touboien, toetakelen
toudijen, aangroeien
tougelieks, tegelijk
touproostjen, toedrinken
toestellen, 1. toestellen 2. aanschaffen
'n touwen mat, 'n touwen madde, (ouderwets), jute boodschappentas
trovvelzoag, trovvelzoage, tofzoag, tofzoage, kapzoag, kapzoage, zaag met verdikte rug, vaak gebruikt om beenderen door te zagen
trampeln, trappen
trankiel, vrijpostig
trappaaiern, trapperen, betrappen
treden, 1. het “werk” van een haan. 2. met gestrekte passen de lengte (ten naasten bij) van iets bepalen

tredsel, treedsel, treesel, hanetree. Men veronderstelt ten onrechte dat *tredsel* zijn oorzaak vindt in het treden van de haan. De juiste benaming is: hagelsnoeren

treemke, triemke, schakelnet, kortweg schakel

trênsie, trens (licht paardehoofdstel)

trifolium, (ouderwets), veel verbouwde wintertarwe. Letterlijk betekent *trifolium*: drieblad of klaver

trippen, 1. plankjes onder de voeten. 2. soort schoen van het paard. 3. licht soort klompen

trits, troep, menigte

troeffelschop, (ouderwets), schop bij turfgraven gebruikt

troel, troele, 1. eigenwijs nest van een meisje. 2. ouderwetse vrouwenmuts

troest, 1. tros. 2. troep

troevel, 1. slag, stoot. *Aine oftroeveln* = een pak slaag geven. 2. troffel

troveln, trappen

tu-tu, lokroep voor koeien

tude, (vooral kindertaal), kip

tudelletoantjes, Afrikaantjes (bloemen)

tudeln, peuteren

tuimeg, tumeg, het iets minder druk hebben dan voorheen

turken, (ouderwets), aardappelras

tussenteugel, touwtje aan hoofdstel dat twee paarden verbindt. Geeft moeilijkheden als één der paarden er met het voorbeen overheen stapt en dan het hoofd niet weer kan opheffen

tuug, 1. tuig, gereedschap 2. *schorrie-morrie* 3. wasgoed {p.39}

tuughekke, linnenrek

tuugknippers, wasknijpers

tuut-tuut, lokroep voor kippen

tuutjefloeiten, om het werk heendraaien, zijn tijd verpraten

tuutje-nijneers, nieuwsgierig Aagje

twievelder, twijfelaar = kuiken waarvan men lange tijd niet weet of het een haan of een hen is

twijbak, (ouderwets), beschuit

twij braiden, twij langan, of: **twij körten, twij langan**, een zeer langdurig iets

twijdonkern, schemering, misschien ontleend aan Numeri 9: 11, St. Vert., mogelijk afgeleid van twijfel (verwant aan twee)

twijknuppel, brede knuppel voor twee paarden

twijtande aaien, twijtande aaiden, bepaalde manier van eggen

twijvurgen, tweevoren, met twee verschillende ploegen door dezelfde voor gaan (vaak bij grasland scheuren)

't uder, geheime bergplaats

ukkern, (*ergens over ukkern*), reppen, gewagen

ulk, (ouderwets), bunzing

umsmieter, wendploeg

underste, wit katoenen borstlapje onder de jurk

undertuug, onderkieren

't utegst, begrafenisplechtigheid

utern, netjes herstellen

uur'n, opzwellen van het uier in het laatst van de draagtijd

uutbullen, ervan doorgaan, vluchten

uutduutsen, iets met woord en gebaar duidelijk maken

uutluden, het luiden bij een begrafenis

uutnaaien, zie *uutbullen*

uutstukken, 1. passen en meten bij kieren verstellen of timmerwerk 2. zie *uutduutsen*

uutverroren, werkloos door vorst
uutvurgen, de laatste voor ploegen (doch niet de laatste voor aan sloot of laan, dan: *ofplougen*)
uutzuikershok, plaats in glasfabriek waar de flessen worden gesorteerd
uytings, zie *leedbier*
vaaile, dweil
vaalbrog, iets wat wankel staat
vaalgen, ondiep ploegen
vaare, vaier, vêt, vier
vaarve, verf
vai, vij, vee
vak, 1. vak (beroep). 2. ruimte in schuur voor het optassen van graan of hooi
vanggat, (ouderwets), uitgespaarde ruimte in vak of *golf*
vannais, véneis, opnieuw
'n vaste baand, (ouderwets), bovenste band om korenschoof, verbonden blijvend met het onder eind
vattien, veertien
vedder, verder
veelnk, (ouderwets), *hoozeveeling* uit Westfalen (marskramer)
veenbiele, (ouderwets), veenbijn, gebruikt om de bolster klein te maken
Veenhuizen, Geert 1857-1930. Geniale kweker van nieuwe aardappelrassen te Hoogezand
veenmollen, 1. veenmollen (insecten) 2. Tijdens een staking onder de landarbeiders (omstreeks 1929) op de klei schoten vele veenkoloniale boeren te hulp bij de korenoogst. Deze boeren werden door de kleiboeren *veenmollen* genoemd
veeno, (ouderwets), een haverras dat spoedig weer is verdwenen. Kweker W. H. de Vries
veenroede, veenroedestok, veenroedevoot, (ouderwets), lengtematen
veerdeg, 1. recht van lijf en leden 2. direct tot aanpakken bereid
venneweegs, vinwies, (ouderwets), de lengte van een stuk grasland {p.40}
veraltereerd, van de wijs door plotselinge gebeurtenis
verbilderd, ontsteld
verblaaid, onthutst
't verdek, (ouderwets), wagenhuif
verdieeldaantjen, verkwisten
verdold, wel verbaasd
vereg, goed ter been
vergees, 1. gratis, om niet 2. tevergeefs
vergoord, vervuild
vergraimen, vermorsen
vergreld, kwaad, heilig
vergroetjen, omkomen in het vuil
verheerd, van zijn stuk
verhellegen, kwaad worden
verhieperd, verkleumd
verhipt, ondeugend, verwenst
verkaizens, verkiezingen
verknollen, veurknollen, een ander iets *ve(u)rknollen* = leugens vertellen
verkontjen, verknoeien
verkollen, verkouden. Fig. : *hai is verkollen* = hij zit er boeroerd voor
verkugelen, heel secuur werkje waarbij men de ogen plaagt (*verkugelt*)
verkwenen, verschrompeld

verlet, 1. verzuim, tijdverlies 2. ergens behoefte aan hebben
verlud, 1. verloren, uitgeput 2. *noar verlud* = naar men zegt
verluus, verlies, in zinnen als: *d'r komt bie 't verwaarken verluus op*. In andere gevallen: *verlais*
vernikkeln, 1. vernikkelen 2. erg verkleumen
vernuveren, aangenaam bezig zijn of gezelschap aan elkaar hebben
verponding, (ouderwets), grondbelasting
veroarden, ontaarden, degenereren
versloagen, 1. verslagen 2. mislukt
vervast, vast en zeker
ververen, 1. ergens van schrikken 2. ruien (andere veren krijgen)
vervoaren, (ouderwets), verhuizen (vroeger vaak per schip)
vetlok, plukje haar vlak boven paardehoef
veurbred, (ouderwets), los verlengstuk van wipkarbak, gebruikt bij koren of hooi inhalen
veureg jaar, Groninger zegswijze voor: twee jaar geleden
veurloop, wat men ziet of hoort, voor iets werkelijk gebeurt
veurloop, (ouderwets), slechte jenever, foezel
veurof, vooraf, kamp land direct achter de boerderij gelegen
veurvrijer, **moaksman**, tussenpersoon bij huwelijk
vijschaft, (ouderwets), vijfschacht = zware wollen stof
viefvurrel, **zeuvenvurrel**, kamp land van 1¼ of 1¾ *deimt*
viem, turfdijkje op het land
Vierverlaten, hier werd in 1896 de eerste Noordelijke suikerfabriek gebouwd
vievenveulen, met veel vijven en zessen
vilt, **vilde**, laagje ruigte of iets dergelijks
viskernij, visvijver
vissie, 1. kleine vis 2. zilvervisje of suikergast = vleugelloos suikerkleurig insect, vaak in boeken voorkomend
vleesmizze, (ouderwets), meststof
vliemstrieken, vlijend praten
vlinder, **flinter**, **flechter**, stuk
vlinderknippen, zijn tijd verbeuzelen
vlintkloppen, (ouderwets), veldkeien die met handkracht klein werden gemaakt. Soort voorloper van de werkverschaffing
vlinthok, (ouderwets), lokaal waar de werklozen moesten “stempelen”
vloot, verlaat of sluis
vlocht, vlucht (b. v. *'n vlocht petriezen*)
vlochteg, vluchtig. *Vlochtig* is een jonge vogel die pas kan vliegen
vloot, 1. vloot. 2. ondiep
vlogge, **vlugge**, goed geluimd
vlouer, vloer
vluus, vlies (vacht) {p.41}
vlij, **vlije**, vlies (op melk b. v.)
voaken, vaak
voalmêlk, een jaar overslaande met kalven
voam, vadem (lengtemaat)
voamen, met grote passen lopen
voampie, tellen door streepjes te trekken IIII
vôddel, **vôrrel**, vierendeel

vodden, vorren, 1. lompen 2. iets doorlopend oprapen en weer neerzetten, ergens mee
omvodden

voel, 1. vuil. 2. bedorven, vooral gezegd van eieren

voelbandeg, 1. druk. 2. met geweld

voldegen, volgroeid

voldeure, schuurdeur

volk, 1. volk. 2. dienstvolk 3. ouders

vôl, vôle, vouw

vool, 1. veulen. 2. *meer is vool, meere is vool* = merrie is drachtig

voolmeer, voolmeere, merrie die een veulen zoogt

vool zonder kop, spookgestalte van het volksgeloof

vôrluk, voorlijk

vórmsmeerder, beginneling in glasfabriek

vôrrrels of **roggels**, voor- of achteruit

Vos, D. Veendam, de eerste veenkoloniaal die suikerbieten verbouwde (1888)

vot, 1. direct (dan ook: *votdoadelijk*) 2. overleden 3. bevel aan een paard 4. weg, weggaan 5. zoek

vottje, vadertje

vouer, 1. voeder 2. voer (b. v. hooi op wagen) 3. voering

vouerman, voerman,

voutenkraber, (ouderwets), voorwerp bij buitendeur waarop men de schoenen kon afvegen

vraid, 1. wreed. 2. hooghartig

vrang, wrang = uierontsteking

vrangen, vrôzzeln, worstelen

vranterg, prikkelbaar, verdrietig

vrattenbieter, libelle

vrenskén, zacht hinneken

vreterij, vraatsporen aan vruchten of gewassen, ook vaak aan de wortels

vretsk, snoepgraag

vriekél, valk

vring, vringe, (ouderwets), wring (draaibaar weidehek)

vro, vroeg

't vronder, vooronder (in schip)

vrutertje, kleine woeler achter ploegschaar

vrij, vrije, wreef (van de voet)

vummedoags, voormiddags

vuren, 1. vuren 2. grote hopen turf die moeten nadrogen

vurg, vurge, voor (ploegvoor)

vuurmand, (ouderwets), een metalen bak van waaruit brandende kluiten turf werden gestrooid zie *brandcultuur*

waai, waaichie, ring tussen moerschroef en het vast te zetten voorwerp

waaier, wanmolen

waalsebonen, tuinbonen

waar, waardeel, (ouderwets), recht om in een bepaald gebied vee te mogen weiden en te hooien

waark, 1. werk 2. honingraten

waarkgeesten, klopgeesten, (ouderwets), werkgeesten (kabouters) die 's nachts het werk opknappen, maar 's morgens is er niets meer van te zien

waarkhuus, (ouderwets), tehuizen waar vroeger landlopers en bedelaars werden opgenomen. Ze moesten werken voor de verzorging. Kenden ze geen vak dan werd hen een vak geleerd. Later werd een *waarkhuus* een meer algemeen armenhuis

waarmbloud, warmbloed, licht gebouwd landbouwpaard met veel temperament {p.42}

waait, waaite, tarwe

waddeldag, warreldag, wörkeldag, werkdag

waggels, golven,

waige, wieg

wake, koppeltrekker = de gans of zwaan, die vooraan vliegt in de V formatie

waldijken, (ouderwets), turfgraven op de ondergrond

wams, jas

wandelmeëen, (ouderwets), *meeën* die elk jaar van gebruiker wisselden, zie *mede*

wan, wanne, (ouderwets), stuk gereedschap om met behulp van de wind kaf en koren te scheiden

wanwoar, slechte waar

was'n, volwassen

wasschop, (ouderwets), (van *waarschap* = gastmaal) bruiloft

wat, in enkele gevallen: sommige, b. v. *wat kinder vonnen 't mooi, aandern nait*

wavvel, (plat), mond

wavveln, druk zinloos praten

wedeman, wedevrouw, weduwnaar, weduwe

wedman, werman, (ouderwets), de rechterhand van de *drost*

wee, (ouderwets), likzucht = veeziekte veroorzaakt door kopergebrek

weebe, weepe, weep, 1. wesp 2. levensgevaarlijk paard

weege blooden, weegbree

weem, (ouderwets), pastorie (een naam als *Weemhof* herinnert er aan)

ween, weene, 1. wilg 2. buigzaam takje

weer, weere, hamel (gecastreerde ram)

weergeld, (ouderwets), boete die werd opgelegd aan een slavenhouder. Soms een waanzinnige manier van straffen: een der slaven werd opgehangen in de deuropening van het huis van zijn heer en moest zolang blijven hangen tot het lijk vanzelf viel. Het verlies van één van zijn "eigendommen" deed also dienst als straf voor de heer

wêl, 1. wie 2. iemand, in zinnen als: *is der wêl west?*

welhoak, welhoake, (ouderwets), haak in gebruik bij het koren zichten, men vormde er de garf mee

welterblok, wentelblok, landrol

weltern, wenteln, het zich van de ene op de andere zijde bewegen van het paard

wênst, wênsteg, ergens naar terug verlangen

wepeldoorn, tak van egelantier (wilde roos), o.a. in gebruik als wandelstok

weuren, onrustig bewegen

widdeln, wirreln, dwarrelen

widde wieven, (ouderwets), spoken

wiederwaaierg, (ouderwets), 1. uitgestrekt, verspreid 2. wijdlopig

wiedwoagen, woagenwied, wagenwijd

wiek, wieke, wijk = smalle vaart door landerijen

wiekel, torenvalk

wieke oplarren (ouderwets), de wijk ontdoen van waterplanten

wiem, wieme, plaats aan de zolder waar men de slacht aanhangt

wienen, windsels

wier, 1. terp. 2. fijn gewas in sloot of wijk

wierdroad, ijzerdraad
wietel (ouderwets), grove linnen laken
wif, levendig, wispelturig
wikken, waarzeggen
wikkerske, wikwief (ouderwets), waarzegster. Een bekend *wikwief* was *wik'n Triene* of *Triene wik* van Exloërmond ± 1860 en het *wikwief* van Kolham ± 1630
wilderheks, levenslustig meisje
Wildervanck, Adriaan Geerts, stichtte ± 1647 Wildervank
wilde wenen, veenwortels (zeer taai onkruid)
wildjer, vogelvanger
willekeur, wilkoer, (ouderwets), schriftelijke overeenkomst tussen de eigenaren van een *marke*
wilster, pluvier {p.43}
winakker, wendakker = dwarsakkertje aan begin en eind van een kamp waar de ploeg enz. moet worden gewend
winkop, (ouderwets), bruiloft
winterloage, winterlaag = dikke laag grond waaronder stro, dienende om de zich daaronder bevindende aardappelen o. i. d. tegen vorst te beschermen
wirsen, hooi op rillen maken, ook: die rillen zelf
wizze, gewis
woagen zonder peerd, (ouderwets), automobiel
woalen, 1. kringen onder de ogen 2. striemen
woan, spint (slecht hout)
woapendaiven, (ouderwets), scheldnaam voor Veendamers, omdat zij zich het wapen van Wildervank toeigenden
woaren, zich ergens voor wachten
woarman, sluiswachter
woat, woarte, wrat
woatenbieter, libelle
woatern, 1. urineren 2. het vee drenken
woepsterd, iets dat groot in zijn soort is
wol, 1. wol 2. wel
wolgen, bewoners van Westerwolde
woordkaarg, zwijgzaam
wôrms kriegen, zich bang of bezorgd maken
wottereendje, schrijverke of blauwe draaikever (*Cyrinus natans*)
wottergaail, wilde spurrie
wotterkont, kip met buikwaterzucht
wotterloage, (ouderwets), de schoven in een korenrijt die over het voetstuk heensteken
wotterrieder, paard dat nooit zijn urine loost tijdens het werk
wotterrabbe, (ouderwets), trap in diepswal
wotterzen, tochtsloot. I.p.v. “*wotter*” zegt en schrijft men ook wel “*woater*”
zaaihoorn, (ouderwets), gereedschap waarmee achter de ploeg werd gezaaid
zaikenvoader, (ouderwets), dokter
zailen, (ouderwets), banden om de garf
zaipenzôrg, zeer bedaard iemand in zijn werk
zammelgoud, (ouderwets), de gezamenlijke afval van woningen
zandstek, (ouderwets), werktuig in het veen
zeel, 1. hengsel 2. touw 3. paardetuig
zeenkoorse, typhus

zeer, zeere, roofje, pijnlijke korst
zêeze, zes
zagswoorden, los gezegde zenen
zemeln, zwammend praten
zenen, 1. pezen 2. zenuwen
zes in 'n kwat, Seisz Inquart, de rijkscommissaris voor bezet Nederland
zes, zes, zes, insectenbestrijdingsmiddel, het gamma-isomeer van hexachloorcyclohexaan $\text{Cl}_6\text{H}_6\text{C}_6$
'n zet, een lange poos
zetveld, de plaats waar de turven drogen
zeubrannen, last van maagzuur hebbend
zeupie, borreltje
ziedbreden, (ouderwets), platliggende planken terzijde van wipkar, in gebruik bij het inhalen van graan of hooi. Zie ook *rik 3*.
ziedplaanken, (ouderwets), opstaande planken aan wipkar voor het laden van aardappelen en dergelijke
't zielvest, waterschap
zient, 1. van hem 2. eigenaardige Groninger zegswijze: *wie goan noar "de Vries zient" = het hele gezin de Vries*
zinkens, hevige pijnscheuten in kiezen of oren
zo, soms: nadrukkelijk (*ik har die 't nog zó zegd*)
zoadkers, zie *scheiters* {p.44}
zoadmaske, bewaarplaats voor zaderijen op rommelzolder
zoadsoam, voedzaam
zoadvuur, koolvuur, brandend koolzaadstro
zoch, zok, zuk, zich (*zok en zuk* is ook: zulk) voorts ook *zokn't, zuks'n* enz.
zoeieboei, schommel
zoel, (ouderwets), gebogen dikke twijg aan zeisboom, om het naar alle zijden vallen van de graanhalmen te voorkomen
zoepen, 1. zuipen 2. karnemelk
zoepenbrij, karnemelkse pap
zoereneers, pruilrig iemand
zoggie, (in: *gain zoggie wind*), zuchtje
zolter, zouter (baconvarken)
zonent, zo één
zo nijs, zo pas
zoon, (b.v. in: *'t is zoon waark*), veel
zorre, graszode
zorrebult, sul, slappeling
zuchteg, sukkelachtig
'n zuide, zoetsappige prater
zuikers, de aardappelen die tijdens het rooien op het land achter blijven en later worden opgezocht
zulf red, (ouderwets), zelf bereid product uit zelf gewonnen grondstof
zummervaalgen, ploegen tot juni om vervolgens nog te zaaien of te poten
'n zundag, (ouderwets), open plekje in aardappelveld waar een plant ontbreekt
't zuun, gezichtsvermogen
zwaalfie, zwaluw
zwaalfiesteert, zwaluwstaart (bepaalde houtverbinding)
zwaarde president, (ouderwets), bekend haverras

zwaarm, 1. zwerm bijen 2. *op 't zwaarm pazen* = het in huis blijven van de man als zijn vrouw “er aan toe” is

zwêllende vinger, zwerende vinger

zwet, scheiding, meestal door een zwetsloot

zwieniegel, egel

zwienhond, smeerpoots

zwiepsk, zeer buigzaam

zwickie, rommel, mikmak

zwillen, aan hopen gezette turf van de beste soort

zwoor, zwoore, spekzwoerd

zij, (ouderwets), zee (in Westerwolde nog geen vergeten woord)

zijen, melk zeven of klenzen {p.45}

{h4}Enkele werkwoorden in hun diverse vormen{/h4}

ik kiek	ik keek	ik heb keken
doe kikst	doe keekst	doe hest keken
hai kikt	hai keek	hai het keken
zai kieken	zai keken	zai hebben keken

ik roup	ik ruij	ik heb roupen
doe ropst	doe ruijst	doe hest roupen
hai ropt	hai ruij	hai het roupen
zai roupen	zai ruijen	zai hebben roupen

Dit werkwoord zou men ook in de tegenwoordige tijd sterk kunnen noemen in de tweede en derde persoon.

ik proat	ik pruit	ik heb proat
doe pratst	doe pruitst	doe hest proat
hai prat	hai pruit	hai het proat
zai proaten	zai pruiten	zai hebben proat

ik koop	ik kochde	ik heb kocht
doe kochtst	doe kochdest	doe hest kocht
hai kocht	hai kochde	hai het kocht
zai kopen	zai kochten	zai hebben kocht

Men hoort ook wel “*koff*” i.p.v. “*kocht*”.

Individueel zegt men ook wel: *ik heb roupen doan*. Enz.

Idem de verleden tijd: *ik wos nait, dat hai door lopen dee*. Enz.

In Westerwolde wijkt het deelwoord vaak af. B.v. *ik heb mêlkt*, i.p.v. *ik heb molken* {p.46}

Verklaring van enkele Groninger uitdrukkingen

aarg'ns achteraan stittjen, een minder aangename boodschap doen

as 't haalf kin, gait 't haile deur, we zullen onze uiterste best doen

'n bred veur de kop hebben, lomp en gevoelloos voor een ander zijn zonder dat zelf in te zien

broodkrummels steken hom, hij heeft het te goed

de middag brengen, het middageten naar de werkenden brengen
d'r aanschieten kommen, te laat komen
d'r 'n kont aanlullen, op slinkse wijze zich ergens uitpraten
'n dikke mit 'n lutje, een kus
ênter en twênter, alles door elkaar, in het honderd
est banderdeure open stoan, je hebt vergeten de knopen van de gulp vast te maken
gain buus op zied, (ouderwets), geen geld bij zich hebben
'n golden kaalf ('n veerze van 'n veerze), indien het eerstgeboren kalf van een koe van het vrouwelijke geslacht is, noemt men dit een *golden kaalf*. Het volksgeloof wil dat zo'n kalf steeds vrouwelijke nakomelingen zal voortbrengen.
hai het 'n knolle stolen, hij loopt met een gat in sok of kous
hai het 'n dubbeltje verloren, hij is met z'n achterste op het ijs gevallen
hai het hier zeker 'n hondje giezeln zain, zegt men van iemand, die voorheen geregeld op bezoek kwam, maar om onbekende redenen al geruime tijd is weggebleven
hakken tegen duzzelboom gooien, er de brui aan geven
het dragt in, aan schoenen en klompen wordt vuil mee naar binnen gedragen
ie kinnen mit hom wel aaiden en plougen, je kunt best met hem samenwerken
ik kin hom (of heur) nait dood kriegen, uitdrukking bij stamboomonderzoek. Men zegt het van iemand die reeds lang moet zijn overleden, maar waarvan men niet de overlijdensakte kan vinden
ik kin 't nait wachten, ik heb er geen tijd voor
in ain potje pizzen, steeds op overdreven manier alles met elkaar eens zijn
in de kroam kommen, zich in de nesten werken
in de roeten joagen, alles in de war laten lopen
't kin d'r nait langs, het kan niet door de beugel
Knoalster lefen Veendammer wind, commentaar overbodig
't komt oet 'n gelen, de kleur is geelachtig
kom je over 't kop, din kom je ook over 't steert, het zal wel gaan, waag het maar
neuze noa, 't padje langes, dit antwoord wordt gegeven als men de vraag "woar gaist hên", liever niet gesteld zag
wie hebben een dochter overwonnen, (ouderwets), er is bij ons een dochter geboren
zai het mit peerd en wupkoare op de loop zeten, zij is met een onecht kind blijven zitten
 {p.47}

Roadseltjes

1. *Achter in mien voaders hof,
Doar staat 'n potje, mit verlof,
Doar pizzen ze in, doar poepen ze in.
En loater stippen de heren doar heur wittebrood in.*
2. *As d'r 'n gat in zit, zit d'r 'n gain gat in,
mor as d'r gain gat in zit, zit d'r 'n gat in.*
3. *As e lopt, din staat e,
Mor as e vlogt, din ligt e.*
4. *As 'n kou op honderd gulden komt,
woar staat 'n kaalf din op?*
5. *As tied komt, dat ik goa verloren,*

wot mien mouder weer uut mie geboren.

6. *As ze kommen, din kommen ze nait,
mor as ze nait kommen, din kommen ze.*
7. *'t Lopt op vair poten, 't blaft en 't begunt
mit 'n n. Wat is dat?*
8. *'n Hoes vol en 'n laand vol,
en nog gain haand vol.*
9. *'n Hoes vol eten en drinken,
mor de deur is vergeten.*
10. *Gait 'n dinkie rond om 't hoes en
kikt in alle piepgoatjes.*
11. *Holder de bolder gong over de zoler
mit 'n bek vol mênskelais.*
12. *'n Iesdern peerd, mit vlazzen steert,
mit 'n knup veur 't gat,
roa, roa, wat ding is dat?*
13. *Ik gooi mor ain dinkie op 't dak
en 't komt d'r mit doezenden weer of.*
14. *Ik ston op 't vonder,
ik zag een wonder,
't gat boven en kop onder {p.48}*
15. *In 't midden van de Wildervank,
op 't êndje van Sapmeer,
in 't Hoogezand doar vin je hom nait,
mor in Grunnen, doar is e weer*
16. *Vair vrunden beden,
om heur doageliëks brood,
twij beden om zaikte,
twij beden om brood*
17. *Kwam op 'n diekie
Kwam op 'n dampie
Kwam mie 'n roodbont hondje teeg'n
Noam van 't hondje bin ik vergeet'n
'k Heb 't drij maal zegd en zelst nog nait weet'n.*
18. *Wel komt op kop in kêrke?*
19. *Wêl lopt in de waaide, vret gras*

en is deur de mensen mokt?

20. *'n Enter en twênter en 'n driijjoareg peerd,
houveel bainen hebben dij? {p.49}*

Antwoorden op de raadsels

1. *'n Iemekörf*
2. *Olderwetse plee*
3. *De kuuf van 'n kieviet*
4. *Op zien poten*
5. *'n Stok ies as 't weer smêlt*
6. *As ze (dat binnen de mussen in 't gezaaide koren) kommen, din kommen ze (de
graanhalmen) nait en aans om*
7. *Nond*
8. *Mist*
9. *'n Ai e*
10. *De zunne*
11. *'n Poar klompen*
12. *Naale en droad*
13. *'n Puutje mit fiene zoaden*
14. *'n Eend mit 't kop in 't wotter*
15. *De r*
16. *Dokter en aptaiker
Leedaanzegger en doodgraver*
17. *Kwam*
18. *'n Spieker in de schou*
19. *'n Ozze*
20. *Gain ain bain. Met “dij” werd in dit oude raadsel de letter d bedoeld, maar degene die
de vraag werd gesteld, begreep natuurlijk “hoeveel benen hebben die” en antwoordde dan
prompt: twaalf {p.50}*

Westerwolds volkslied

Ik ken een schoon en lieflijk land.
Met schone bossen rijk getooid;
Natuur heeft daar met milde hand,
Haar schoonheen uitgestrooid;
Daar vormen eiken fors en stout
Een kerk van ongekorven hout,
Ja, daar alleen, ja daar alleen
Kan men die tempel binnentreen.

Ik ken een schoon en lieflijk land,
Daar woont een volk van oude stam
Met helder hoofd en nijvre hand,
Naar buiten stroef, in 't buigen stram.
Daar leeft der ouden Saksen faam
Nog voort in volksaard, taal en naam,
O, daar alleen, ja daar alleen
Kan men Oud-Saksisch erf betreen.

Ik ken een schoon en lieflijk land,
Het is niet groot, het is niet klein.
Daar stroomt de A langs vruchtbre rand
Een zilverdraad door groen satijn,
Daar wordt door zuinigheid met vlijt
De levenstaak volbracht, gewijd,
O, daar alleen, ja daar alleen
Vloeit stil en werkzaam 't leven heen.

Ik ken een schoon en lieflijk land.
Het moet gestaafd, te lang miskend.
Genoemd een oord van veen en zand,
Maar in zijn waarde thans erkend,
Dra zal langs brede waterbaan
De welvaart door zijn velden gaan,
Ja, dan alleen, en zo alleen
Wordt Westerwolde en voorspoed één

Dichter: de heer Velt, onderwijzer te Bellingwolde ± 1892. {p.51}

Oldambster boerenlaid

*Onder hoge, lichte lochten
Mit heur widde wolkenvlochten
Ligt mien weelderg korenlaand (bis)*

*Boerderijen, hoge forten
Stoan as machtege konzorten
Braidoet in de zonnebrand (bis)*

*Grieze, glênne open wegen
Lopen liek, as lichte veges
Tot aan poort van polderdiek (bis)*

*In dij stille, wiede kimmen
Fluustern doezend zaachte stemmen:
“Olde Ambt, doe bist mien riek (bis) {p.52}*

Vlagtwedder volkslied (dialect Noord-Westerwolde)

*In 't Noorden van 't land, nich zo wied van zee,
Hoast hailemoal wegstopt in 't holt,
Doar ligt er ain dôrp, 't was de hoofdploats aleer
Van 't rustig en mooi Westerwold.
En strekt boven 't dôrp de toren nich oet,
Hai is old en hef hail veul al zain;
Hai kik goudig deel op 't volk an zien vout
En leef 't leven mit van elkain.*

*Het volk, dat doar woont in dat stille dôrp.
Dat hef zien gebrek en zien deugd.
De ollen binnen er kalm, as in elk ander streek,
Vol levenslust is er de jeugd!
Men leeft er in vree en gunt elk zien dail
En vragt wat hum toukomt, nich meer!
Man (man = maar) wel bie dat volk de vrundschap verbeurt,
Dai krig vast dai vrundschap nich weer.*

*De linden, ze waaien de vrede tou
An hem, dei deur 't dorp raizen mout.
De menschen, ze kieken is op van heur wark.
En elk brengt de vrômde zien grout
En as in de zômmer de oavond valt
As elk mit zien buurman wat proat.
Dan klinkt wied in 't rond 't gezang van de jeugd
En 't volk lopt te hoop op de stroat.*

*Joa, doar is het leven zo vul geluk
Veur elk, dai het leven er zag,
En dai er zien hoes ainmoal bouwde, dai hoopt
Dat 't altied zien stee blieven mag
En dai oet dat dôrp noar de vrômde trok,
Dai schikt zok, hai hef er zien brood!
Man (man = maar) nooit weer verget hai 't oalerliek stee,
Nee nooit! nich veur 't uur van zien dood.*

Volgens sommige geschriften is dit het Vlagtwedder volkslied. In het boek “Uneswido in Westerwalde” wordt het echter zonder “blikken of blozen” het Onstwedder volkslied

genoemd, voorts is er zelfs een lezing dat het lied zou zijn ontstaan in Tolbert (Westerkwartier). Wie de waarheid wil weten, zoek het maar uit. {p.53}

De Beuzebelder

*Rikoa doe schôllst sloapen goan
De Beuzebelder kump!
Hij woart deur 't veen.
Hij dweelt deur 't loug!
Doe heurst hom nich,
Doe zugst hom nich.
Hij strikt die over 't heufd.*

*Dij doe dan magst,
Dij wôll die nich!
En dij doe wôllst.
Dij mag die nich!
Dat hef de Beuzebelder doan!
Dij streek die over 't heufd!
Rikoa, doe schôllst sloapen goan. {p.54}*

Ostfriesenlied

*In Ostfreesland is 't am besten
Over Freesland geit d'r nix!
War sunt wal de Wichter mojer,
War de Jûngse wal so fix?
In Ostfreesland mag ik wesen.
Anders nargens lewer wesen,
Over Freesland geit d'r nix.*

*Nee, 't is nargens, nargens beter
As war hoog de Dieken staan
War ûp 't Eiland an de Dûnen
Hoog herûp de Bulgen (Golven) slaan!
War so lud de Nordsee bullert,
War wi können op de Dullert
Dreemastschepen fahren sehn.*

*Nargens bleit de Saat so moje,
Nargens is de Buur so riek.
Nargens sûnt die Kojen fetter,
Nargens geit de Ploug so liek,
Nargens gift so faste Knaken (Knuisten)
Weet man lekkerder te maken
Botter, Kees un Karmelkbree*

*War in d' Wagen Tôrf un Kienholt
Worden haalt van 't Hoogmoor her
War de ganze Welt sûk lüstig*

Maakt up 't Is bi 't Eierbeer;
War 's in 't Feld mit Klooten scheeten (Klootschieten = spel met een houten bal waarin loodverzwaringen, in ons land in Twente beoefend)
War se Bookweitenschubbers âten
Harm up Freiersfoten geit.

For Ostfreesland, for Ostfreesland
Laat ik Blot un Leben gern!
Was 'k doch (maar) weer in Ostfreesland
War so menneg sôte Deern!
In de Frômde wûnsk ik faken (vaak),
Kun 'k toch Mooders Breepot smaken,
Sat 'k doch weer in d' Hörn bi 't Für! {p.55}

Veenkoloniaal volkslied

Wild en woest en ledig
Was het ruwe veen.
Slechts de heide vlocht er
Kransen over heen;
Boog zich over d' oevers
Van de bruine plas.
En verborg de diepte
Van het zwart moeras
En verborg de diepte
Van het zwart moeras

Ziet, daar na'dren mannen
Met een ijs'ren wil,
Aan de zoom dier poelen
Staan zij peinzend stil
"Broeders, op! ten strijde!
Op! de band geslaakt.
Die de schatten kluistert
Door 't moeras bewaakt.
Die de schatten kluistert
Door 't moeras bewaakt."

Ja, zij hebben moedig
D' eedlen strijd volbracht.
En een schat verworven
Voor het nageslacht
Hunne namen blinken
Men ondoofb'ren glans,
En wij vlechten juichend
Hun een heidekrans.
En wij vlechten juichend
Hun een heidekrans.

Dichter: A. Winkler Prins, van 1850 - 1882 doopsgezind predikant te Veendam, tevens redacteur van de naar hem genoemde encyclopedie. {p.56}

Grunniger volkslaid

*Van Lauwerszee tot Dollart tou
Van Drênde tot aan 't Wad,
Doar gruit, doar bluit ain wonder laand
Rondom ain wondre Stad.
Ain pronkjuwail in golden raand
Is Grunnen, Stad en Ommelaand.
Ain pronkjuwail in golden raand
Is Grunnen, Stad en Ommelaand.*

*Doar broest de zee, doar hoelt de wind
Doar soest 't aan diek en wad,
Mor rustig waarkt en wuilt het volk
Het volk van loug en Stad.
Ain pronkjuwail in golden raand
Is Grunnen, Stad en Ommelaand.
Ain pronkjuwail in golden raand
Is Grunnen, Stad en Ommelaand.*

*Doar woont de deege degelkheid
De wille, vast as stoal,
Doar vuilt het haart, wat tonge sprekt
In richt en slichte toal.
Ain pronkjuwail in golden raand
Is Grunnen, Stad en Ommelaand.
Ain pronkjuwail in golden raand
Is Grunnen, Stad en Ommelaand. {p.57}*

Woordenlijst van het Winschoter bargoens, vroeger vooral gesproken door Joodse kooplieden.

aainzaalm, halve gare
achielen, eten
achterrad, rijksdaalder
allef, eten
allef soeven, ollef soeven, één gulden *soeven* uitspreken: *soebm*
asjemeine, asjeweine, weg wezen
baais, huis
baal, heer
baiko stiepen, een slag geven
baisrootje, joodje
bajith, huis
bas, stuiver
begiete, begieteg, bang
beime, beimer, vaars
beis, twee

beis hebben, ruzie hebben
beisjen, lopen
beis meis, tweehonderd
beis soeven, twee gulden
besietum, centen
besjausteren, betalen
besol, goedkooop
besolletje, koopje
besijbelen, afzetten, bedriegen
bewiegelen, verdienen
binke, man
binke, vader
bollebof, heer des huizes
bolleboffin, waardin
bolleboos, directeur van de gevangenis
bommel, een uur
bout, poep
boutkit, w.c.
boosder, vlees
broge, geluk
chammel, chammer, ezel, domoor
chammern, werken als een ezel
dallef, vier
dallef soeven, vier gulden
dalles, armoe, ook: niets
damper in de ros, sigaret in de mond
deizen, weg wezen
deis hom even, ga even weg
demishgoge, de familie
dormen, slapen
eelef, duizend
eelef soeven, duizend gulden
ei mei, vijfhonderd gulden
ei soeven, hei soeven, vijf gulden
eitje, heitje, kwartje
eiders, borsten of uiers
emmes, 1. fijn. 2. werkelijk
fitten, handen
fonkel, jenever
gaaie, ander volk, niet-jood
gadder, 1. spek. 2. varken
gain poosje in de mêlef, geen geld op zak
gain sjoege, 1. geen antwoord 2. geen verstand
gallef, mes
gannef, schurk
gartenkosje, mooi meisje
gatje bangoeroe, tabak
geklats, geknoei
ges, acht
ges soeven, acht gulden

gesjochten, zonder geld; *o mijn gesjochten*, bewaar me er voor
geteisum, gespuis
getsje, samen handelen
glimmers, ogen
goluf, melk
goosderd, geslepen iemand
goumel, gebed
gozer, man
grom, kind
grompie, klein kind
gijn, lol
gijnponum, lolmaker
hai is op de riddel, hij gaat met andere vrouwen uit
hei, vijf
hondje, dubbeltje
in de kippe, samen handelen
in de smiezen, in de gaten
intreks, in de zak nemen, inpikken
jaijum, jenever
jatmoos, handgeld
jatten, 1. handen. 2. stelen
jek, politieagent
jidde, jood
joet, tien
joetelef, tien keer honderd gulden {p.58}
joet soeven, tien gulden
jovel, leuk
kaf, twintig
kaf hei, vijf en twintig
kaf soeven, twintig gulden
kaies, hoofd
kal, kalletje, meisje
katarougus, kerkhof
katser, slager
kees is in de snajum, een pruim tabak in de mond
keifroof, kerkhof
keile, borrel
keilef, hond
keinen, kopen
kemels, luizen
kimmel, drie
kimmel ei, drie keer honderd gulden
kimmel mei, dertienhonderd
kimmel soeven, drie gulden
kinnesinne, afgunst
kinnesinneponum, jaloers mens
kleizen, onderaanselsel van man of mannelijk dier
klevieren, handen
kloune, pechvogel
kluf, pak, constuum

knaak, rijksdaalder
knissen, stenen
koef, niets
kokkert, neus
kootns, koters, kinderen, vooral jongens
kosje, meisje
kotentje, kleine jongen
kousjer, gezond
kroder, fiets
kwinte, bouwvallig huis
laauw, lau loene, niet, niet doen
laauwdieper, luiaard
laauw sjoege, geen verstand
lammert, dertig
lammert ei, vijf en dertig gulden
lammert soeven, dertig gulden
laudiepen, niets doen
lauske, ei
lausies, eieren
leg mie de klole d'r nait op, bederf mij de boel niet
lekeive, meisje, vrouw
link, 1. gevaarlijk. 2. slim
linkmiegel, gevaarlijk iemand
loat mie mit menoече, laat me met rust
loudieper, luiaard
maaium, 1. regen, water
mans de menibe, slecht mens
maseive, grafsteen
mazzel, geluk
mecholle, kapot
mei ei, honderd en vijf gulden
meips, lelijk, slecht
mekaaium, slaag
mekef, geld
meloffem, meloochem, werk
mem soeven, veertig gulden
mesjokke, gek
mesomme, geld
meijer, meijo, honderd
miese glimmers, slechte ogen
miesgasterd, gemene vent
miesponum, lelijk gezicht
mieze gaaie, slecht mens
mokkel, meid
molef, dronken
mollie, kapot
moole, dronken
muif, mond
meshama, ziel
non, vijftig

non soeven, vijftig gulden
noppes, niets
oetsen, op stang jagen
ofgetippeld, weggelopen, ook: gereformeerd
ollef soeven, een gulden
ontje, dubbeltje
otergaaie, buitenvolk
pegel, gulden
pei, stil
peige, overleden
peigeren, sterven
pei maf, stil houden
penoze, verdienste
pestponum, kwaadwillige
peuling, voet
pezen, werken
poter, weg wezen
rachmones, medelijden
rad, gulden
rauzen, ruw doen
rebogum, **rewogem**, winst
roeges, ruzie
roien, kijken
ros, hoofd
rijvel, geluk, winst {p.59}
sam-sam, samen doen
sauger, koopman
schausteren, betalen
scheft gaaie, slecht volk
schonten, naar de w.c. gaan
schorem, niet waar
schotteren, eten
seibelbaais, w.c.
serochem, stank
sikse, christenmeisje
simmen, **sjibm**, zeventig
simme soeven, zeventig gulden
simonen, tachtig
sjacheren, handelen
sjakkel, jenever
sjakt mie lou, het kan mij niet schelen
sjalf, halve gare
sjammert, zestig
sjas, snelheid
sjeffen, lopen
sjeiken, urineren
sjekoeris, dronken
sjelone, ruzie
sjereis, een klap
sjereive, brand

sjereizen, weg wezen
sjikker, dronken
sjoege, verstand
sjoel, synagoge
sjoemen, vet
sjonef, zonuf, mannelijk lid
smiegel, jood
smoege, vrouwelijk schaamdeel
smouslegum, paasbrood, jodenbrood
smijgelen, vleien
soeben, guldens
sof, tegenslag
soien, zeven
soien soeven, zeven gulden
soof, gulden
sos, paard
spannen, kijken
spie, cent
swoamen, zestig
temeie, hoer
tes, negen
tes mem, hoer
tes soeven, negen gulden
teswoof soeven, tachtig gulden
tinnef, slecht
tippel sikse, hoer
titium, negentig
tjeis, klap
tofel, oud
tofelemone, rooms katholiek
tokus, achterwerk
tovve peulings, mooie benen
treders, schoenen
trijfel, slecht
trijfel gaaie, slecht mens
verjibbeg, verjibbern, weg wezen
verklatsen, verknoeien
verknokken, verprutsen
verkijnen, verkopen
vots, een windje
vrotzak, viezerik
woof, zes
woof soeven, zes gulden of één pond
wjistik, ziekte {p.60}

Geraadpleegde literatuur

Boer, Jan, Aanzain en weez'n van /n moudertoal
Boer, Jan, Ommelander volkslaidjes
Boer, Jan, Onner aigen volk

Boer, Jan, Pinksterblommen
Boer, Jan, Poaskeblommen
Bijbel
Dale van, Groot woordenboek der Nederlandse taal
Diverse schrijvers, Eerappelkraabm
Diverse schrijvers, Groninger volksalmanak 1949
Diverse verzamelaars, Nederlandse Volkskunde Groningen
Goor, Duut van, Maggeln op 't behang (zaterdagrubriek in de Winschoter courant)
Groen P. en anderen, 't Grunneger zangboek
Heeroma, Prof. dr. K., Sprekend als Nederlandist
Herwig, G. en R. H., Geïllustreerde gids voor Westerwolde
Hiskes, Jan W., De Veenkoloniën
Koenen, M. J. - Endepols, J., Nederlands woordenboek
Kok J., Grepn uit het verleden van de landbouw
Kramers woordentolk
Laan, K. ter, Geschiedenis van Groningen
Laan, K. ter, Maark en Pit
Laan, K. ter, Nieuw Groninger woordenboek
Laan, K. ter, Proeve van een groninger spraakkunst
Laan, K. ter, Prophecy van Jaarfke, de ziener van het Oldambt
Meinders, Klaas, Kasboek van 1890
Mulder, Korn., Klienkrallen
Muntinga, Dr. Ir. J. E., Het landschap Westerwolde
Neuteboom, J. H. (meester Neuteboom), Zien leste dreum
Oosthoeks encyclopedie
Ploeg, W. H. van der, Stadskanaal in de 19e eeuw
Poesie-album
Riddering, J. H., De wereld deur 'n Grunniger bekeken
ten Rodengate Marissen, J. Z., Bijzondere plantenteelt
Staring, Dr. W. C. H., De bodem van Nederland, deel 1
Steenhuis, Dr. J. F., De Groninger dialectliteratuur
Steenhuisen, A. M. en F. K., Steenhuisen van Steenhuisheerd en andere gelijknamige
Groninger geslachten
Teis Pzn., Geert, Op drumpel
Teis Pzn., Geert, Vertelsels van 'n liereman
Top, H. J., Geschiedenis der Groninger Veenkoloniën
Wever, Lunske, Acte, opgemaakt in 1657 ten behoeve van het jongste kind van wijlen
Winschoter courant, Diverse nummers met Winschoter bargoens
Wijnholds-Mein, T., Aan de waal 'n van 't ol daip